

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

ŠTEV.—NO. 760.

CHICAGO, ILL., 6. aprila (April 6th), 1922.

LETO—VOL.—XVII.

Upravištvu (Office) 8639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

Pot iz preteklosti, skozi sedanost, v družbo bodočnosti.

Današnje dežele zaklepajo svoje meje; potovanje iz ene v drugo je ovirano s številnimi komplikacijami. Za protekcijo svojih mej vzdržujejo ogromne armade in mornarice. Za protektiranje svoje trgovine nalagajo carine na izdelke tujih dežel. In vsaka hrepeni po povečanju na račun drugih. To je glavni vzrok vojn.

Toda enkrat bodo izginile današnje meje in namesto sabotaže med deželami bo prišla kooperacija med deželo in deželo. Nobena se ne bo skušala okoristiti na račun druge, ampak pomagale bodo druga drugi. Moči, ki jih danes zapravlja milijone zdravih rok na militarizem, se bodo posvetile konstruktivnemu delu za dobrobit vsega človeštva.

Prišla bo doba, ko bodo profitarstvo, vojne, podjarmljenja, verski boji, blokade, carine in vse reči, ki so posobljene v kapitalističnem sistemu, le predmet študiranja zgodovine. Družba bodočnosti ne bo imela profitarstva, ne militarizma, ne verske intolerance, ne podjarmljenih narodov in ne osvajevalnih držav. Mej v današnjem smislu ne bo. Človek bo postal državljan vsega sveta. Interesi posameznikov se bodo umaknili interesom splošnosti. Družba bo pritrjavala v dobrobit vseh in naravna bogastva v enem teritoriju bodo last ljudstva vseh dežel.

Bazredi bodo izginili; posebni privilegijev ne bo; vera v nebesa po smrti bo živela le še v spominu na preteklost.

Kužne bolezni v današnjem smislu in kakor so bile v preteklosti, bodo v družbi bodočnosti nepoznane. Življenje povprečnega človeka se bo potom moderne higijene podaljšalo; kajti, ker ne bo več izkoriščanja, ker ne bo več profitarstva, ker bo beda odpravljena, bodo izginili vzroki, ki danes tirajo milijone ljudi v prezgodnjo smrt. S podaljšanjem življenja človeka bodo zmanjšane družine. Milijoni ne bodo padali na bojiščih, industrija ne bo morila ljudi na debelo, kakor jih danes. In bolezni ne bodo kosile ljudi, kakor jih sedaj, vsled današnjih ekonomskih vzrokov.

V družbi bodočnosti bodo imeli vsi ljudje pristop do dobrót, ki jih nudi življenje: do umejnosti, do razvedrila, do ugodnosti, katere uživajo v današnji družbi le nekateri.

V družbi bodočnosti ne bodo živeli nekateri v palačah, kakor sedaj, in drugi — na milijone delavcev, v umazanih, nezdravih stanovanjih. Danes producira milijoni rok in glav za dobrobit nekaterih. Zato je tej mali manjšini mogoče, da lenari in troši produkt delavskega znoja v številnih rezortih po vseh krajih sveta, katere je narava okrasila z izredno lepoto; sistem, ki omogoča, da nekateri rajajo po Parizu, New Yorku, Los Angelesu, na Dunaju, v Benetkah in Berlinu, medtem ko ogromna večina v teh in v vseh

drugih mestih trpi pomanjkanje, bo izginil v družbi bodočnosti.

Kedaj pride ta sistem, ki napravi iz te "solzne" dolne družbe pravičnosti, družbo, ki bo nudila enake ugodnosti vsem?

Ob nobeni določeni uri ne pride. Ta družba prihaja že stoletja in je še vedno na svojem potu naprej. V kolikor napreduje mentalna in fizična evolucija človeka, v toliko se bližamo tej družbi bodočnosti, v kateri bo človek res človek in civilizacija res civilizacija.

Danes imamo civilizacijo, za kakršno je zrelo današnje človeštvo. In kadar govorimo o človeštvu, imamo v mislih večino človeštva, ki je coklja na vozu tiste manjšine, ki želi iti hitro naprej, pa vsled te coklje pomika voz družbe bodočnosti s tisto počasnostjo, ki je potrebna, da se tudi večina vsposoblja in prilagaja novemu in pozablja na staro. Vsled večine, kakršna je, imamo vojne in vsled tiste manjšine, ki je dinamno evolucije, imamo v današnjih vojnah tudi nekoliko človekoljubnosti. V prošlosti jo niso poznali. Imamo podjarmljene narode, s katerimi se vsled te manjšine in upornega duha med manjšinami podjarmljenih ljudstev, postopa boljše kakor se je v prošlosti. Imamo izkoriščanja, toda niso tako kruta, kakor so bila v preteklosti. Delavcev se pri delu več ne pretepa. V prošlosti je bilo pretepanje nekaj navadnega; danes se dogaja le še tu in tam, vsled zaostalosti tistih, katere se pretepa.

Imeli smo upore kmetov proti fevdalizmu. Posestniki zemlje so bili lastniki zemlje in kmetov. Pretepali so jih, morili so jih, posiljevali njihove žene in hčere. Danes se to ne godi več in kjer se še, je vzrok zaostalost dotičnih kmetov. Meščanstvo se je uspešno uprlo fevdalizmu, kadar je slednji dozoreval za umiranje; in rodil se je nov red, zasnovan že pred stoletji — kapitalizem. Kadar je kapitalizem zavladal, je bil v njem že zarodek za novo družbo, za socializem, ki bo družba bodočnosti.

V začetku je kapitalizem pomenil za delavstvo največje izkoriščanje in suženjske razmere. Toda je nov korak v napredovanju. Polagoma so se razmere izboljševale, kar je zasluga male, uporne manjšine, ki je os evolucije.

V prošlosti je bilo za ljudstvo slabo; danes je boljše, toda še vedno slabo; čez 50 let bo boljše, ampak še zmirom slabo. Ena generacija se pomakne v duševni evoluciji samo za majhno stopnjo naprej. Raditega je kljub velikanskemu napredku v tehniki duševna stopnja človeštva kot celote skoro tam kakor je bila pred stoletji, skoro tam, kakor je bila pred par tisočletji. Iz barbarizma v civilizacijo smo le malo napredovali.

Ekonomska evolucija gre hitreje naprej. Ustvarila je ogromna bogastva; s pomočjo tehnike je zblížala meje in približala bregove morja; daljave stotine milj je skrajšala na sekundo. S človekom v New Yorku se lahko pogovarja iz Chicage. In prihaja doba, ko boš lahko govoril iz kateregakoli večjega mesta v tej deželi z ljudmi v Parizu, Londonu in drugje. In daljave se krajšajo tudi za osebni promet. Karavane kamel, slonov in volov se nam zde že kakor pravljice. Enkrat niso bile pravljice in v nekaterih krajih so še danes dejstvo, živa stvar. Konji se umikajo avtomobilom, vlaki drve čez kontinente, da bi se čudil tisti, ki je pogнал prvo parno lokomotivo po tračnicah. Po morju vozijo parniki, na katerih je tisoče ljudi; opremljeni so z vsemi, danes mogočimi udobnostmi, toda vsi potniki jih še ne uživajo; vsi namreč nimajo sredstev v izobilju. Kristof Kolumb sam bi se čudil, kajti prva pot z jadernicami proti temu kontinentu je bila združena z naporom, katere si zna le malokdo predstavljati. Čez 50 let bomo imeli izpopolnjene zračne ladje in kakor se vozijo danes ljudje z avtomobili, tako se bodo vozili čez 50 let, morda še preje, z aeroplani po zračnih cestah. Razdalje med kraji bodo skrajšane, in če bi mogli vse to pokazati mamiciam, ki so včasih po evropskih deželah prenašale pošto iz ene vasi v drugo, bi se čudile in čudil bi se še marsikdo drugi, posebno tisti, kateri mislijo, da je bilo vedno tako kakor je in bo tako vedno ostalo.

Na tisoče ljudi ima danes v svojih stanovanjih radio—telefon brez žic, kar jim omogoča poslušati koncerte, čuti najnovejše vesti in druge stvari, ki zanimajo enega ali drugega. Iz centralnih postaj se pošiljajo prebivalstvu razna poročila; na njih se vrše koncerti, zračni valovi pa prenašajo zvoke godbe in petja v stanovanja ljudi. Danes je vsa stvar še v razvoju, toda že zelo izpopolnjena.

Imamo palače, gledišča, tisoče šol; električne železnice vežejo že skoro vsa mesta na vzhodu te republike drugo z drugim. Poljedelstvo prehaja iz starega načina obdelovanja zemlje in spravljajanja pridelkov v čim popolnejšo industrializacijo. Žitne zaloge so velikanske; mesa in drugih živil je v izobilju; blaga ne primanjkuje; ničesar ne manjka. Ali, vendar je milijone ljudi, ki stradajo in umirajo od glada. Stotisoče otrok pomrje, ker jim stariši ne morejo oskrbeti dobrih življenjskih pogojev.

Da, bogastev je v izobilju. In pogoje imamo, da jih lahko pomnožimo do nevrjetne višine. Stotisoče akrov zemlje samo v tej deželi je še neobdelane; na drugih se produkcija s popolnejšim obdelovanjem lahko pomnoži. Tisoče potrebnih potov je še nezgrajenih, na tisoče in tisoče akrov rodovitne zemlje čaka pridnih rok, toda preje se mora izvesti irigacija. Kanalov je treba, da se napelje na to zemljo vodo, ki se danes izteka neporabljena. Tisočeri vodni slapi bi lahko producirali električno silo. In stotine drugih reči se lahko izboljša. Kljub temu imamo na milijone delavcev, ki nimajo dela, ki ničesar ne ustvarjajo in trpe pomanjkanje — po krivdi sistema kakršen je.

Marsikdo je pričakoval, da bo v Jugoslaviji nastal raj takoj ko je bila ustanovljena. Dežela je bogata, kakor malokatera na svetu. Toda raja ni. Njeno prebivalstvo bi lahko živelo v najboljših razmerah, toda kako živi? In ljudje se jeze; časopisje vseh strank, celo vladnih, napada in kritizira vlado, nikogar pa ni, ki bi znal v sedanjih razmerah napraviti iz Jugoslavije prosperitetno deželo. In napačno je kritizirati samo vlado. Vlada vsake dežele je produkt večine prebivalstva. Če se vlada kljub temu radikalno spremeni, kakor se je dogodilo v Rusiji, odločujejo za

to spremembo izredne razmere, ki so izven regularnega poteka. Iz Macedoncev se ne more napraviti z enim prevratom kulturnih ljudi; iz srbskih, macedonskih in črnogorskih seljakov se ne more napraviti prednih kmetov v teku 24. ur. Iz strank hrvatskih politikov se ne more z nobeno naredbo napraviti take resnične ljudske stranke s pravim konstruktivnim programom. In ker je prebivalstvo Jugoslavije v veliki večini nazadnjaško, politično nezrelo in v vseh drugih ozirih skrajno konservativno, ne more napraviti iz svoje bogate dežele resnično bogato deželo. Make konstruktivne manjšine so gonilni dinamom za vzgajanje jugoslovanskega ljudstva in to je dolg proces. Zato Jugoslavija še dolgo ne bo idealna dežela.

Romunija je bogata po naravnih zakladih, bogata po svoji zemlji, toda njeno prebivalstvo je duševno zaostalo in zato je še vedno v objemu fevdalizma. Baditega je revna. Enako je v vseh deželah. V njih je ljudstvo naprednejše, v drugih je zaostalo; v njih se zanima za napredek na tehničnem in drugih poljih, v drugih je še do skrajne meje vraževerno. V njih krajih veruje še v čudeže in moli za dež kadar je suša, in moli, da bi mu toča ne potolkla sadežev kadar je nevihta. V drugih namaka zemljo na umetne načine, svoje pridelke pa zavaruje proti ušam.

So dežele, katere ovirajo razvoj industrije, kakor n. pr. Jugoslavija, in so druge, ki jo pospešujejo, kot n. pr. Zedinjene države, Nemčija in Anglija. Profitarski sistem pa vlada v njih in drugih. Toda tiste, ki jo pospešujejo, so naprednejše od tistih, ki jo ovirajo. Baditega Češka daleč presega Jugoslavijo.

Vsako leto nam prinaša izboljšanja in vsako izboljšanje nas pomika naprej v družbo bodočnosti, ki bo plod tega počasnega razvoja. Za mentalni razvoj skrbi mala manjšina, ki ruje in trka ter ruje neprestano. In po zaslugi te manjšine morda nisi več klerikalec, kakor si bil nekoč, in morda več ne veruješ v vraže in čudeže, kakor si veroval. Vzelo te je tri leta, morda pet, morda več, da si prišel k spoznanju resnice. In ko si jo spoznal, si se moral učiti naprej, da si spoznaval druge resnice. Tako učenje nima konca.

Za duševni razvoj med ameriškimi Slovenci in drugim jugoslovanskim delavstvom skrbi naša J. S. Z., ki je le mala manjšina, danes broječa le 700 članov, med par sto tisoč naših ljudi. Kljub temu je ta mala manjšina os, je dinamom, okoli katerega se giblje vse naše javno življenje. Tak je razvoj. In tak ostane. In potem takega razvoja pridemo v družbo bodočnosti — v socializem.

AMERIŠKA VLADA DOBRA KUPČEVALKA

V Proletarcu je bil kmalo po končani vojni priobčen članek, v katerem so bile označene vsote, ki so jih "zaslužili" ameriški multimilijonarski patriotje. Znašale so na milijone, in to za naročila, izmed katerih ena niso bila nikdar dostavljena vladi. Računi zanje so bili vseeno izplačani, seveda na račun ameriškega ljudstva, ki ni imelo od vojne drugega kakor nesreče in sedanjo mizerijo. V začetku leta 1922 pa je prišlo iz Washingtona poročilo, da je vlada napravila \$24,876,288 izgube pri zadnjih prodajah posestev in blaga, ki jih je nakupila za vojne namene. Skupne "izgube" znašajo samo pri prodajah vojnega materiala ogromne vsote. Ljudstvo naj pa plačuje. Dokler se ne bo izpametovalo, sploh ni druge poti.

Spomin na pariško komuno.

(Konec.)

In ta sodrga je zbežala v Versailles, ko je v Parizu izbruhnil punt. Vsi ti ministri so si hotel osvojiti Pariz in ga ugonobiti. In ti čedni ministri so kasneje pripovedovali, da so komunisti požigalci in morilci.

Punt, ki je izbruhnil v Parizu dne 18. marca, se deli v tri razdobja. Od 4. zjutraj pa do 9. dopoldne zmaguje reakcija. Od štirih do večera se izkaže popolna zmaga revolucionarjev. Isti dan zjutraj je izšel Thiersov manifest na ljudstvo, v katerem pravi, da morajo imeti Parižani odločno (?) vlado; da bodo krivci, ki so ustanovili neodvisno vlado, izročeni sodišču; da se morajo odvzeti revolucionarjem topovi; meščani naj pomagajo vladi, da napravi red in mir. Tudi je tisti dan naročil Thiers vojakom, naj obkoli kanone revolucionarjev in jih odvzamejo.

To so vojaki poizkusili, ko so revolucionarji še spali. Toda trije neznani topničarji so ustrelili s kanonom in koj je bil ves Pariz po koncu. Prihitela je narodna bramba, kateri so se pridružili tudi vojaki s svojim poveljnikom. Generala Lecomta so revolucionarji ujeli; pozneje so ujeli še generala Tomasa. Oba sta bila takoj ustreljena. Vsega tega pa ni nihče vodil, nihče komandiral. Oba generala sta bila od vojakov oborožena in bila sta ustreljena od svojih vojakov. Kljub temu, da je bilo to dokazano, je to še vedno eden glavnih očitkov komunistom. Vlada je čakala v tumanjem ministrstvu, da ji vojaki pripeljejo kanone. Ko so prihajale nevesele novice in so ministri izvedeli, da so se vojaki pridružili ljudstvu in umorili dva generala, je vlada izdala ta dan že drugi oklic. Oklic se glasi tako-le:

“Vlada apelira na vas, meščane, da varujete svoje mesto, svoja ognjišča, svoje družine in svojo lastnino. Nekateri so se protizakonito polastili kanonov in se sedaj bojujejo s silo proti vojaštvu in narodni brambli. Ali boste, meščanje, to prenašali? Ali boste izročili Pariz revoluciji pred očmi sovražnika, ki se veseli naših preprirov? Ako ne udušite punta takoj, dokler se nahaja še v povelju, bo konec francoske republike in morda konec Francije same.”

Ta oklic je bil kakor poziv na meščansko vojno. Pozneje je dal Thiers nalepiti tretji oklic, v katerem je zagovarjal, da ni res, da se hoče ustanoviti nova monarhija. Kasneje je izdala vlada še četrti in zadnji oklic. V tem oklicu je Thiers pripovedoval, da bodo revolucionarji Pariz razdeljali in ga oropali, pa naredili iz Francije velkansko pokopališče.

Ljudstvo je te oklice čitalo in se smejalo na glas in vojaki so se pridruževali revolucionarjem. Ministri so bili proti temu, da bi vlada zapustila Pariz. Toda Thiers je prvi ušel v Versailles. Imel je vražji strah pred revolucionarji. Drugi ministri so mu takoj sledili. Prvič v zgodovini se je zgodilo, da je bilo veliko glavno mesto, kakor je Pariz prepuščeno samo sebi. Zakaj resnica je namreč ta: Thiers je izdajal oklice, anonimni osrednji revolucionarni odbor je pa molčal in je komaj vedel, da je v Parizu revolucija, ki je bila zvečer zmagovita. Šele proti večeru je prevzel osrednji odbor vodstvo.

Ko je vlada zapustila Pariz, ji je sledila dolga, dolga vrsta kočij. Vsa ta takozvana boljša družba je sledila “dobri” vladi. Tja v Versailles so šli za njo špekulantin bankroterji, borzijanci in tatovi, visoke dame in prostitutke. V Parizu je ostalo ljudstvo, ki se je na ta način rešilo nesnage.

V delavski vladi za časa pariške komune nahajamo mnogo zelo zanimivega. Vsa oblast je bila v rokah občinskega zastopstva, ki je imenovalo svojega zastopnika na čelo vsake važnejše državne funkcije. Bili so to pravi ministri člani “Internacionale.” Blankyisti in jakobinci niso niti imeli pravih mož. Poštni minister je bil član “Internacionale” Thiers, rezbarski delavec. Našel je bil pošto v popolnem neredu. Uradnikom je Thiers iz Versailles zapovedal, da morajo zapustiti takoj svoja mesta. Thiers je nastopil proti temu z vso energijo. Poklical je uradnike in jih prepričal, da so se pridružili komuni. Le par dni je bilo treba in pošta je poslovala kar najbolje. Agilni agenti so pogumno nosili na deželo pisma ter jih tam oddajali naprej. Cartelinat, kotlarski delavec, je bil imenovan za ravnatelja peneznice. Treilhard je brzo in zelo praktično reorganiziral sirotišnice in dobrotelne ustanove. Ubogi Treilhard je bil poln izkušenosti in dobrega srca. Versailles so ga ustrelili pozneje na dvorišču politehnik. In vendar je zapustil meščanski vladi smotreno izdelan načrt za dobrotelne ustanove.

Največja plača uradnikov je znašala 15 frankov na dan. Internacionalec Jourde, finančni minister je še danes vreden splošne pohvale. Državna bilanca, ki jo je bil predložil občini od 20. marca do 30. aprila 1871, je izredno zanimiva. V uradih je našel 6 milijonov gotovine, 7 milijonov in 750.000 frankov je dobil od Francoske državne banke, in več kot 12 milijonov je bilo dohodkov colnine, davkov, tobaka, pošte, brzojava itd. Od 25 milijonov izdatkov je bilo 22 milijonov vojaških stroškov. To pa vsled tega, ker je bil Pariz oblegan in v vojnem stanju. Pravosodje je stalo le 5.500 frankov, policija 235.000. Dne 30. aprila je bilo v blagajni še 1 milijon frankov; dne 2. maja pa že 2 milijona. Dohodkov je bilo vedno več kot izdatkov. Finančno stanje je bilo izredno povoljno.

V svoji zgodovini o pariški komuni pravi T. Marek o njenih vodjih sledeče:

“Ti možje, delavci, so živeli, čeravno so imeli v rokah milijone, izredno skromno in siromašno.”

Beslay, ki ga je imenovala komuna za ravnatelja Francoske banke, v kateri so bile, kakor smo že omenili, 3 in pol milijarde frankov, je tako izbornou upravljal banko sam in preuredil upravo tako strokovnjaško, da se ni upal nastopiti proti njemu niti hudobni Thiers. Imel pa je Thiers pogum, da je imenoval te poštene ljudi z vladne klopi “*untas de brigants*” in zahteval naj mu izroče druge države one, ki so bili ušli njegovim krvnikom.

Naučni minister ni storil mnogo. To je tudi razumljivo, ako pomislimo, da je vladalo v Parizu vojno stanje. Toda ravno isti dan, ko so Thiersovi vojaki udrli v Pariz, je otvoril šolo za ženske. Elija Reches in Gastineau sta reorganizirala državno knjižnico. Delavski minister Leon Frankel je napravil že več načrtov za delavsko varstvo in za minimalno mezdo. In vse to v dveh mesecih ter v vojnem stanju!

Ampak čas ni bil zato, da bi delavci vladali. Imeli so pač močno vojsko in topove. Kljub temu so počakali, da si je Thiers nabral 200.000 mož broječo vojsko in udaril z njimi v Pariz ter uničil komuno.

Če bi bili pariški vojaki udarili takoj na Versailles, bi bili ujeli vlado, plačali Prusom odškodnino iz Francoske banke pa zavladali čez vso Francijo. Ampak niso imeli nobenega spretnega vojskovodje z 12.000 možmi. Thiers je tačas ojačil svojo vojsko in pritnil komunarde spet v mesto. Načrt komunardov je bil spreten, toda premalo mož so bili izbrali in preveč so čakali na napad.

Thiers je ojačil svojo vojsko z vojaki, ki so prihajali iz Nemčije, kjer so bili do tedaj vojni jetniki. Usoda komune je bila tako zapečatená. Komunardi so to sami izprevideli in sklenili so hlabro umreti okrog rdeče zastave. Thiersovi generali, ki niso bili sposobni premagati Prusov niti v eni sami bitki, so planili zdaj besno na Pariz, ki so ga komunardi hlabro branili. Ulico za ulico so branili na barikadah, dokler niso bili slednjič premagani. Čez 20.000 jih je padlo v tem boju. Nekateri so pač zažigali mesto, toda veliko poslopij je bilo zažganih od veržalskih bomb in šrapnelov.

Zadnji so se branili na pokopališču Pere Lachaise. Bivši italijanski minister Ratazzi, ki je bil takrat častnik v francoski vojski, pravi:

"Tako hlabro se boriti in tako hlabro umirati, nisem prej nikdar videl. Grob za grobom so branili na pokopališču. Slednjič jih je bila še gruča okrog rdeče zastave. Zaklical sem: "Vdajte se"! — "Živela komuna!" je bil odgovor. Vojaki so ustrelili in gruča je padla. Ranjen mladenič je še enkrat vstal, dvignil kvišku rdeči prapor in zavpil "Živela komuna!" — Dve krogli sta ga zadeli in padel je tudi on. Jaz sem mrtvega poljubil na čelo. Vojaki so poklekli in snehi "kepy"

Tako je končala komuna. Aretiranih je bilo potem še 36,727 mož, 23,727 so jih potem izpustili, 12,582 je bilo obtoženih, od teh je bilo 2,445 oproščenih, 10,137 so jih obsodili od 1 do 20 let ječe ali na deportacijo, 95 so jih obsodili na smrt in ustrelili.

Od 50 članov komune je bilo 39 na smrt obsojenih, 11 pa na dosmrtno ječo.

Komunardom očitajo, da so obsodili in ustrelili kot talce nadškofa in druge ugledne može, ki so bili v njihovih rokah. Kdo je bil pa tega kriv, če ne ravno vlada s svojo brezobzirnostjo, ki je takoj dala ustreliti vsakega vjetnika komunarda? Bivši pariški poslanec Miliere v državnem zboru v Bordeauxu ni bil nič deležen pri komuni, toda minister Jules Favre ga je dal ustreliti samo zato, ker je pred revolucijo dokazal, da je Favre slepar. Ustrelili so ga v Versaillesu in visoke dame ter prostitutke so po mrtvem obličju gazile s čevlji in mrtvecu izpulile s solnčniki oči. Take so bile meščanske hijene.

Komuna je padla. Z njo so padle tudi socialistične utopistične sekte in jakobinstvo. Utrdil se pa je moderni socializem, ki si z rezrednim bojem osvaja svet in ki privede delavsko ljudstvo do končne zmage.

O 18. marcu, tistem dnevu, ki je spravljal revolucijo v tek, poroča Lassaguray v svoji "Zgodovini pariške komune" sledeče:

Dne 18. marca, ob 3 zjutraj sa se razdelile kolone na vse strani, proti chaumontskim gričem, v Belleville, v Faubourg du Temple, proti Bastilli, k mestni hiši, na trg St. Michele, proti Luxembourg, v 13. arrondissement, proti Dome des Invalides. General Susbille je marširal s dvema brigadama, približno 6.000 mož, proti Montmartru. Vse je bilo tiho in pusto. Brigada Paturel je brez udarca z mečem zasedla mlin v La Galette. Brigada Lecomte je dosegla solferinski zvonik in je zadela le na eno stražo, Turpina. Ta je nastavljal bajonet, žandarji so ga pobili, pohiteli proti straži v Due des Rosiers, jo naskočili in vrgli stražne gardiste v klet solferinskega stolpa. Ob 6. se je izvršil napad. Povsod so kanone enakomerne napadli. Vlada je triumfirala na celi črti in d'Aurelles je poslal časopisom zmagovalne proklamacije. Manjkalo je le konj, da bi bili odpeljali plen, Vinoy je skoraj pozabil nanje. Šele ob osmih so zapregli nekoliko topov.

Medtem so se zbudila predmestja. Trgovine so se odprle, pred mlekarškimi in vinskimi prodajalnimi so

ljudje govorili tiho, kazali so si vojake, mitraljeze, ki so bile namenjene proti ljudstvu prijaznim delom mesta, in še moker, od Thiersa in njegovih ministrov podpisan plakat. Ta je govoril o zaprekah kupčije, o preklicanih naročilih, o pregnanih kapitalih.

"Pariški prebivalci v Vašem interesu je vlada odločena nastopiti. Naj se ločijo dobri meščani od slabih, naj pomagajo javni oblasti. Republiki sami izkažejo s tem službo," tako se govorili gospodje Rouge, Quartier, de Larcy, Dufaure in drugi "republikanci". Proklamacija se je zaključila z decembrsko frazo "Krivci bodo izročeni pravici. Red se mora vrniti popolnoma, trenutno, tako, da bo neporušljiv."

Govorilo se je o redu; to je bilo znamenje, da bo tekla kri.

Žene so, kakor vedno v naših velikih dneh, prve nastopile. Ženske 18. marca, urtjene od obleganja — saj so bile nosile dvojno breme bede — niso čakale na svoje može. Obstopile so mitraljeze in nagovorilo topničarje: "Sramota je: kaj delaš tukaj?"

Vojaki so molčali. Tupatam se je oglasil kakšen podčastnik: "Idite, dobre ženske, pojdite odtod!" Ali glas ni bil surov; ženske so ostale.

Tisti čas je odkorakala pešica nacionalnih gardistov proti straži v Rue Doudeauville. Tam so našli dva bobna, ki nista bila prevrtana, in so zabobnali alarm. Ob osmih jih je bilo tristo mož, oficirjev in gardistov, in odkorakali so po Boulevard Ornano. Spetoma so srečali oddelek vojakov 88. polka in so jih s klicem "Živela republika!" potegnili s seboj. Straža v Rue Dejean se jim je pridružila; vojaki in gardisti pomešani so z dvignjenimi puškinimi kopiti odkorakali po Rue Muller, ki drži proti gričem, katere je s te strani zasedlo moštvo 88. polka. Ko so videli svoje tovariše med gardisti, so jim mahali z rokami, češ da naj pridejo, da jim dajo prost prehod. General Lecomte, ki je opazil njih gibanje, jih je dal nadomestiti z mestnimi seržanti in je prebegle pometal v solferinski stolp z besedami "Vaš račun je napravljen." Mestni seržanti so oddali nekoliko strellov, gardisti so odgovorili. Naenkrat je prihrumelo veliko število nacionalnih gardistov s kopiti navzgor, ter mnogo žensk in otrok z druge strani Rue des Rosiers. General Lecomte, ves obkrožen, je trikrat ukazal streljati. Njegovo moštvo se ni ganilo in je držalo puške na tleh; množica se je približala, začelo se je fraterniziranje, Lecomte in njegovi oficirji so bili prijeti.

Vojaki, katere je bil pravkar zaprl v stolp, so ga hoteli ustreliti. Nacionalnim gardistom se je posrečilo, da so ga iztrgali in s težkim trudom — množica je namreč mislila, da je Vinoy — so ga spravili v Chateau Rouge, kjer je bli generalni štab nacionalne garde. Takaj so zahtevali od njega ukaz, da se izprazni griči; podpisal je brez pomisleka. Ta ukaz se je takoj naznanil častnikom in vojakom v Rue des Rosiers. Žandarji so izročili svoje puške in so celo klicali "Živela republika!" Trije slepi strelji iz topov so naznanili, da so griči zopet zavzeti.

Generaal Paturel, ki je hotel odpraviti v mlinu La Galette vpljenjene kanone, je zadel v Rue Lepic na živo barikado. Ljudstvo je ustavilo konje, prerezalo vrvi, pridobilo topničarje zase in spravilo topove nazaj na njih mesto.

*) Ta ukaz, ki je zabičal četam, da naj defilirajo skozi nacionalno gardo, je bil neki kapitan sestavil s svinčnikom. Lecomte ga je prepisal s peresom, ne da bi bil izpremenil le eno besedo. Vojno sodišče je utajilo to dejstvo, da bi bilo povzdignilo tega generala, ki je tako majhen umrl.

Na Place Pigalle je dal general Susbielle streljati na množico, ki se je bila nabrala v Rue Houdon. Preplašeni lovci so potegnili konje nazaj in ljudstvo se jim je smejalo. Neki kapitan je skočil z dvignjeno sabljo naprej, ranil nekega gardista, in je padel, prevrtan od krogelej. General je zbežal. Žandarji, ki so začeli streljati izza barikad, so bili kmalu pregnani. Jedro vojaštva je prestopilo k ljudstvu.

V Belleville, na chaumontskih gričih, v Luxembourg, povsod so regularni vojaki fraternizirali z množico, ki je prihitela, čim je začula prvi hrup.

Ob enajstih je odbilo ljudstvo napad na vseh točkah, ohranilo skoraj vse svoje kanone — preprega jih je odpravila le deset — in dobila na tisoče pušk. Vsi bataljoni so bili sedaj na nogah; ulični tlak po predmestjih so trgali.

Od šestih zjutraj je dal d'Aurelles po osrednjih okrajih zaman bobnati alarm. Bataljoni, ki so bili prej do kosti vdani Trochuju, niso postavili po dvajset mož, ko je zadonel klic. Ves Pariz je, čitajoč plakate, dejal: "To je vladni prevrat!"

* * *

Enainpetdeset let je preteklo, od kar je padla pariška komuna. Toda revolucija ni padla. Prerokovali so ji smrt takrat in prerokujejo ji jo danes. Delavstvo se v svojih bojih uči; iz izkušenj, ki si jih pridobiva v borbi proti reakciji, proti tiraniji, kapitalizmu, imperializmu in klerikalizmu, se izpopolnjuje za svojo nalogo. Od leta 1871 smo v marsičem napredovali. Od pariške komune smo se mnogo naučili. In še več se učimo iz ruske revolucije in iz drugih velikih in manjših bojev proletariata.

Mnogo borbe je že za nami; še veliko jo je pred nami. Izvojevali bomo vse boje z zmago za proletarijat. Socialistična družba mora zavladati!

Naše časopisje.

— S. —

Odkar se je začela pisati zgodovina človeštva, ni bilo nikdar bolj pomembnega časa kot je današnji. Še nikdar ni imelo človeštvo bolj važnih vprašanj pred seboj, vprašanj, ki tišče človeštvo k tlom in čakajo na rešitev. Razmerje med narodi je kritično; sovraštvo, ki ga je rodila svetovna vojna je polno resnih nevarnosti. Kako naj se to sovraštvo ublaži? Kaj naj storimo, da se prepreči vojne v bodočnosti? Kaj je zdravilo, ki bi odpravilo korupcijo iz uradov in med raznimi javnimi uradniki? To so nekatera vprašanja izmed mnogih, katera bi morala biti predmet resnega uvaževanja.

Časopisje je izvor, iz katerega zajemajo ljudje njih znanje o svetovnih dogodkih. Dnevno časopisje prihaja v vsako hišo, urad in delavnico. Časopisje lahko vzgaja ljudstvo potom diskuzije o dnevnih dogodkih in vprašanjih. Moč časopisja je ogromna; zato bi morala biti tudi odgovornost velika, kajti časopisje lahko vodi ljudstvo, lahko ga pa tudi zavaja. Je velika vzgojevalna sila za dobro ali slabo, in tisti, ki imajo pri časopisju besedo, bi se morali zavedati odgovornosti, ki jo imajo pri vzgoji ljudstva.

Slovensko časopisje ne igra tako važne vloge, kar se tiče svetovnih vprašanj, kot časopisje drugih, večjih narodov. Vendar je tudi slovensko časopisje važno za večjo izobrazbo našega naroda. Ogromni večini Slovencev so edino slovenski časopisi vir, kjer dobivajo vpogled v naše razmere, kakor tudi v razmere drugih narodov. Zelo malo je Slovencev v Ameriki, ki so zmož-

ni angleškega jezika dovolj, da bi čitali ameriško časopisje. To je eden izmed vzrokov, da izhaja v Ameriki za naše razmere precej veliko število slovenskih časopisov, ki poučujejo ali zavajajo, kot je to navada pri časopisju vseh narodov. Namen temu članku ni opisovati tujejezično časopisje, pač pa narisati površno skico o slovenskem časopisju v Ameriki.

V začetku je bilo slovensko časopisje v Ameriki razdeljeno v dva tabora: klerikalni in liberalni. Starokrajška falirana politika teh strank se je zanesla v Ameriko, kjer se je nadaljevala z vso gorečnostjo. Za izobrazbo slovenskih delavcev se to časopisje ni brigalo. Klerikalni duhovniki in voditelji so s pomočjo delavcev začeli graditi cerkve in župnišča. Naši ljudje, dobri kakor so, so pa dajali in dajali, da se odkupijo gospodu hudiču, pred katerim so imeli ukoreninjen strah in respekt. Brigali se niso za delavske organizacije in gospodarska podjetja — čemu tudi, ko se jim je od strani večine slovenskih duhovnikov zatrdjevalo, da bo njih trpljenje poplačano na "onem" svetu. Seveda, ko so na liberalni strani videli, kako se lahko čisti žepe naših dobrih pa nevednih delavcev, so tudi oni poskušali svojo srečo. Prišlo je že v pregovor, da so naši ljudje tako nevedni, da jih eni morajo izkoriščati. Pa so si izmislili lepo geslo: "Svoji k svojim." Ustanovili so šifkartašnico, urad za pošiljanje denarja in list, kateri je služil v glavnem za reklamo njih podjetju. Noben izmed tedanjih časopisov se ni potrudil, da bi poučil slovenske delavce o ameriških razmerah in navadah. Kako tudi, to bi bilo škodilo njih businessu, ki je tako lepo cvetel. Njih list je navajal rojake, da so se vozili iz Amerike v Evropo in obratno, da se je prodalo več šifkart. Delali so reklamo za pošiljanje denarja v stari kraj, samo da so Svojksojci vlekli dobiček od težko prisluženega denarja slovenskih delavcev.

Amerika ni bila tedaj idealna dežela, kakor ni še danes, vendar boljša je bila kot prejšnja Avstrija. Z denarjem, ki je bil izdan za šifkarte, za zidanje cerkva in z denarjem, ki je bil poslan v stari kraj, se bi bilo storilo tukaj veliko koristnih reči. Zemlja na ameriškem zapadu je bila v tistem času poceni. S tem denarjem bi se lahko kupilo sveta kot meri površina Kranjske. Slovenci bi, ko bi se bilo to zgodilo, lažje in uspešneje pomagali svojcem v starem kraju. Od denarja, ki je bil poslan v stari kraj, je imela največ dobička gnila avstrijska kamarila, ki je nalagala večje davke in pa razni mešetarji, ki so se bavili s pošiljanjem denarja. Greh, ki ga je storilo slovensko časopisje, ker ni vzgajalo ljudi kot bi moralo, je neizbrisljiv. Za tiste, ki so ga storili, bi bilo dobro, da bi malo razmišljali o njem.

Ko je pričel izhajati Proletarec, je bil zadan temu korumpiranemu časopisju krepak udarec. In kaj je temu sledilo? Klerikalci in liberalci so se, vzlic razlikam, ki so obstojale med njimi, zedinili v skupnem cilju: uničiti list, ki si je zadal nalogo, da vzgoji delavce v razredno-izobraževalnem duhu. Proletarec se je zdel nevaren njih interesom, zato so ga skušali uničiti. To se jim ni posrečilo. Proletarec ima danes več vpliva kot njegovi nasprotniki, čeprav ima mnogo manj naročnikov. Da jih ni več, leži krivda v ljudeh, ki rajši čitajo poneumnevalne časopise, mesto da bi se učili.

Kakšno časopisje imamo Slovenci v Ameriki?

Nekdaj močno klerikalno časopisje boleha na sužici, ki je neozdravljiva. Opazajo se že znaki smrti, ki mora nastopiti v par letih. Navidez bolj krepak je časopis šifkartašev, toda samo na videz. Čas, ko je igral glavno vlogo v slovenski javnosti, je minul in ne

povrne se nikdar več. Na njegovo mesto je stopilo druge vrste časopisje, ki je prepojeno z duhom jednotizma in pseudo-socializma. Nič ne bo škodilo, če si ga površno ogledamo.

To časopisje hoče veljati za delavsko. Njih kolone so polne sentimentalnih vzdihov o trpljenju delavcev. Mlatijo po kapitalistih, da se kar kadi. To delo smatrajo za radikalno. Tako pisarjenje krstijo z imeni vzgoja in izobrazba. Uredniki teh listov se ponasajo z naslovi naprednjakov in radikalcev. Večina naših ljudi ljubi grmeče fraze, pa verjame, da se s takim pisanjem spodboduje temelj kapitalizmu.

Kapitalizem izkorišča delavce; kapitalizem je vzrok brezposelnosti; kapitalizem je prepojen s korupcijo; kapitalizem napoveduje vojne. To so dejstva, ki se ne dajo zanikati. Vsa ta dejstva so bistev kapitalizma. Kapitalizem sploh ne more delati drugače, kajti bilo bi proti njegovi naturi.

Razkrivati gnilobo in korupcijo kapitalizma je potrebno. Kaj je boj socializma? Boj socializma je boj proti kapitalističnemu sistemu in ne proti osebam. Če se prikazuje v časopisju osebe kot povzročitelje vsega gorja, ki tare delavstvo, ne more delavstvo spoznati sistema, kar je najvažnejše. Delavstvo, ko čita grmeče fraze proti kapitalistom, si kaj lahko ustvari sodbo, da so osebe krive vsej mizeriji in ne sistem.

Je že tako, da ljudje rajši čitajo te vrste čtivo kot pa vzgojevalne članke. Čitati in zraven misliti je seveda težje kot zabavljati. Toda s samim zabavljanjem se ne bo nikdar odpravilo kapitalizma. Edina pot k osvoboditvi je razredna izobrazba in organizacija.

Uredniki takozvanih naprednih listov vedo, kaj ljudje najraje čitajo. Zato prinašajo gradivo, ki večini ljudi ugaja. Ko bi ti uredniki vsaj spoznali, kako žalostno vlogo igrajo. Mesto da bi bili voditelji svojih čitateljev, se dajo sami voditi od čitateljev. Pa reci takemu uredniku demagog in videl boš kako te bo ozmerjal. In vendar ni ničesar drugega. Urednik, ki piše stvari, da se prikupi svojim čitateljem je pristen demagog.

Pisanje vzgojevalnih člankov je veliko težje kot zmerjanje kapitalistov. Za zmerjanje ni potreba posebne izobrazbe. Če delavci rajši čitajo zabavljati kot pa vzgojevalne članke, bi pošten urednik ne smel izrabljati njih slabosti. Pošten urednik mora vzgajati; kazati mora sliko tako kot je, akoprav se čitatelji ne strinjajo z njim.

S kričanjem in zabavljanjem se ne podirajo trdnjave. Bila je samo ena Jeriha, ki se je baje vsled vpitja Izraelcev podrla, ampak tudi o tem dogodku ni pravih dokazov. Vse zmerjanje kapitalistov je podobno godbi afriških divjakov. Njih godba je sicer glasna in hreščeča, divjakovemu ušesu celo prijetna, toda človeku, ki razume Beethovenovo simfonijo, se zdi zoperna in vulgarna.

Časopisje je slika in zrcalo naroda. Edino tisto časopisje, ki vzgaja delavce, je vredno njih podpore. Časopisje, ki se laska svojim čitateljem, ni vzgojevalno. Samo se lahko naziva za delavsko, napredno, svobodomiselnost ali kakršnokoli — naslovi ne štejejo nič, če je pisava zavajevalna. Ako to časopisje pisari v smislu, kot da je jednotizem višek popolnosti, tedaj se ne sme kazati kot napredno ali celo socialistično. Jednotizem ni socialistična ideologija; kdor agitira za časopise, ki propagirajo to idejo, mu mora biti jasno, da ne agitira za socialistične liste. Slovenski socialisti v Ameriki imajo samo eden socialistični list: Proletarca. Dolžnost sodrugov je v prvi vrsti, da agitirajo za svoj list in šele potem za druge, če se jim to vidi potrebno.

SEMINTJA.

Nov gost. — Lewisov komentar. — Svarilo. — Uspešna pot. — Emma Goldman o boljševizmu. — Vračajo se. — Karlova daritev. — Ko pride med ljudstvo spoznanje.

V nešteti družinah premogarjev se je pred meseci naselil še en član: Glad. Ako je "glad" za enkrat še prehudo ime, ga imenujmo *pomanjkanje*. Kajti na tisoče premogarjev je bilo poslanih v armado brezposelnih že pred meseci, nekateri pred letom dni. Zanimiv dopis o tem bi lahko napisal naš sodrug J. Tečelj. Opisal bi lahko premogarja, ki si je med vojna ko je vladala "prosperiteta", nekaj prihranil. Družina je sklenila, da si kupi hišico, da se ne bo treba vs življenje potikati po tujih stanovanjih. Prišla je brezposelnost, prihranki so pošli, dolg narašča, hišice ne bo. To je vzrok, da je mnogo premogarjev že zelo prepojenih s socialističnim duhom.

Senator Borah, ki spada med tiste ljudi, katere imenujejo unijski voditelji v Gompersovem taboru "delavske prijatelje", je sugestiral, naj vlada prevzame obratovanje premogovnikov. Borah je ob tej priliki povedal par resnice, ki pa ne bodo mnogo zalegle. Bankirji in trusti posedujejo premogovnike, prometna sredstva, vse rude — in vlado. Taka vlada prevzame obrat v svoje področje le v izrednih slučajih, kakor so se dogajali n. pr. v zadnji vojni. Toda posestniki niso s tem ničesar izgubili. Vlada je železniškim magnetom garantirala celo gotove odstotke dobička, in ker jih v obratu ni bilo, jih je vlada plačala iz žepov ameriškega ljudstva.

Največja stavka, kar jih pozna zgodovina organiziranih premogarjev v Zd. državah, je v teku. Bankirji, oljni trust in jeklarski trust lastujejo rove. Vladi sodišča, časopisje in vsled tega tudi "javno mnenje" je pod njihovim vplivom. Toda javno mnenje je indiferentno, masa je otopela za vsako akcijo in želi, da stavka čimprej konča, najsibo kakorkoli. Premogari zahtevajo med drugim šesturni delavnik. To zahteva razglašajo protidelavski interesi kot nekaj absurdega, nekaj popolnoma nemogočega. In delavci, ki delajo po devet, deset in dvanaest ur na dan, kadar delajo, niso posebno naklonjeni zahtevi premogarjev na šesturni delavnik. Zavist odloča pri nezavedni masi. In ker je nevedna, ji ni znano, da premogari povprečno ne delajo, posebno v sedanjih časih, niti 4 ure dnevno. V "dobrih" časih delajo nekateri 8 ur dnevno po pet, morda celo šest dni v tednu. Drugi delajo po dva, tri ali štiri dni. Plačani pa so na podlagi osrednjega delavniškega računanja, kakor da delajo 6 dni v tednu. Ker imamo profitarški sistem, se rovi obratujejo za profit. Obratujejo se skrajno potratno, toda lastniki imajo vseeno velike dobičke, na škodo premogarjev in publike. Sedanji boj je boj zedinjenega ameriškega kapitalizma za poraz premogarske unije, za znižanje premogarskih plač, za povečanje produktov.

V svojem komentiranju Borahove sugestije je deljal J. L. Lewis, predsednik premogarske unije: "Po-

državljanje rogov bi bila edina prava rešitev, ampak to je seveda nemogoče vsled ogromnih vsot, ki jih imajo lastniki investirane v 7.500 premogovniških križem dežele. Kak tak načrt, kakršnega se je poslužila vlada tekom vojne, ko je prevzela administracijo železnic, bi bil morda praktičen izhod iz sedanje situacije. . .

. . .

Čudna, nerazumljiva je naša družba, ki dopušča, da ogromna naravna bogastva lastujejo nekateri. Kje je naravni zakon, ki bi govoril, da so ta bogastva podeljena v zemljo zato, da postanejo last nekaterih posameznikov? Ni ga, toda kljub temu uživajo dobičke teh bogastev tisti, katerim ljudstvo dovoljuje, da jih posejajo. Po Lewisovem mnenju je celo podržavljenje nemogoče, ker so vsote, vložene v obrate premogovnikov, preogromne, da bi jih vlada mogla izplačati. Večinska je vrednost, ki jo predstavljajo bogastva v rovinah. Kje naj vlada vzame denar, da izplača to vrednost lastnikom?

. . .

Volja ljudstva je zakonu, ako jo zna uveljaviti. In kadar bo volja ljudstva, da se naravna bogastva v tej državi socializira, ne bo več nobenih skrbi za sredstva. Bogastva, zakopana v zemlji, pripadajo vsemu ljudstvu. Ako so danes v rokah posameznikov, je to znamenje, da so bila ljudstvu vzeta. Če bi Lewis in drugi voditelji premogarske unije zastopali to stališče in ustvarjali med ljudstvom razpoloženje za socializacijo premogovnikov, bi se trušti dobro premislili, predno bi šli v boj proti premogarjem kakor so ga napovedali sedaj. Kapitalisti se danes več ne boje stavk za povišanje plač in podobne reči. Cesar se oni boje, je propaganda za socializacijo naravnih bogastev, ker vedo, da ta bogastva po vseh naravnih zakonih PRIPADAJO ljudstvu. Večina delavstva še ne ve tega.

. . .

Frank Farrington, predsednik illinoiškega distrikta premogarske unije, je izdal na premogarje apel, naj se ne ozirajo na hujskajoče letaše, ki se jih kri med premogarje pod imenom komunistične stranke. Njegovo mnenje je, da so ti letaki delo provokatorjev in detektivskih agencur. Nasilni čini premogarjev bi vodili do vpsolitve številnih detektivov, kar bi pomenilo dobiček za detektivske agencije in službo za njihove vslužbenke nizkotnih karakterjev. Zabičava premogarjem, naj sami pomagajo protektirati premogovniške posesti. Hujskati premogarje na nasilna dejanja pomeni igrati v roke kapitalistom. Pod kakršnokoli firmo se hujska, fakt ostane, da so nasilna dejanja v prilog operatorjem.

. . .

Enotna fronta premogarjev, složnih v nastopanju, edini v zahtevah, odločni vztrajati — to je najboljši način, ki se ga morejo poslužiti v sedanjem boju proti izkoriščevalcem. Prirejanje ORGANIZIRANIH demonstracij je ena stvar. Neorganizirani napadi pa vedno igrajo v prilog kompanijam. Stavke se potem lomi s oboroženo silo, ki pomeni ORGANIZIRANO silo kapitalistične družbe. Proti taki sili mora delavstvo nastopati tako, kakor je potrebno za doseganje uspehov. Če danes še ni sposobno vseskozi pravilno nastopati, pa je treba učiti, da bo v BODOČE sposobnejše.

. . .

Emma Goldman, znana ameriška anarhistinja, ki je deportirana v Rusijo, priobčuje sedaj v kapitalističnih dnevniških članke o skrahiranju boljševizma. V Rusiji se ji ni dopadlo in mnogokrat so se čuli glasovi, kako zelo se želi povrniti v deželo ameriškega

kapitalizma. Sedaj je na Švedskem. V Rusiji je bila razočarana. Prišla je iz dežele moderne industrije, iz dežele, ki v tehniki prednjači pred vsemi drugimi na svetu, v Rusijo, kjer je gledala zaostalost v vsi njeni primitivnosti. Boljševiki so prejeli Rusijo v kaos, takorekoč v razsulu. Revolucija je vrgla carizem, ni pa mogla ustvariti iz zaostale Rusije moderne države. To se bo doseglo z delom desetletij. Rusija, navajena diktature, ni bila v dnevih revolucije zrela za demokracijo in še dolgo ne bo. Emma Goldman je anarhistinja, torej nasprotna socialistom in komunistom. Njene teorije ne soglašajo s socialističnimi teorijami. Kljub temu je cilj enih in drugih odpraviti sedanji sistem. Ta bo odpravljen in nasledil ga bo socialistični. Predno pride anarhizem, kakršnega uči Emma Goldman in drugi anarhisti njene šole, bo vzelo še dolgo dobo, morda tisočletje, ako bo človeštvo sploh kedaj zrelo za tako družbo. Boljševiki niso zakrivali današnje mizerije v Rusiji. Delali so napake in sedaj jih hite popravljati. In Lenin, o katerem stalno poročajo, da je nevarno bolan — večkrat celo umre — je pred kratkim na neki konferenci v Moskvi zopet apeliral na komuniste, naj prenehajo govorančiti in debatirati ter se primejo konstruktivnega dela za rekonstrukcijo Rusije. Emma Goldman naj bi boljševikom in drugim pomagala pri tem delu. Ampak njen namen ni graditi, ampak kritizirati delo drugih. To je lahko delo, posebno, če dobi zanjga še plačilo.

. . .

Emil Herman, eden najaktivnejših socialistov v državi Washington, je pred kratkem v ameriškem socialističnem časopisju priobčil svojo izjavo, v kateri pravi, da se povrne nazaj v socialistično stranko. Med vojno je bil obsojen vsled istega 'pregreška' kakor Debs in iz ječe, v kateri je bil skoro štiri leta, je bil izpuščen isti čas kakor E. V. Debs. Preje se je nagibal k ekstremizmu in med njimi je vladalo mnenje, da so bo pridružil komunistom, kadar pride iz ječe. Herman je preštudiral položaj, poglobil se je v potek dogodkov v delavskem gibanju tekom zadnjih par let, spoznal absolutno skrahiranje taktike ekstremistov, pa je sklenil, da se posveti delu za socializem v socialistični stranki. Stranka je z njim pridobila nazaj v svoje vrste enega najspodobnejših delavcev na zapadu. Njemu bodo sledili drugi. Nekateri bodo ostali zunaj stranke, jo napadali in pri tem govorili o slogi in solidarnosti. Končno bodo šli v business, kakor so dosedaj že mnogi storili. Tudi med Slovenci so nekateri "komunisti" tako "prepričani" o skorajšnjem preobratu, da so šli v business. Par takih jih je med novepečenimi "rešitelji" delavstva v Milwaukee. Radikalizem jim služi za reklamo pri njihovih podjetjih; pa tudi vera in nacionalizem. Vse je porabno za reklamna sredstva.

. . .

Karl Habsburg, zadnji avstro-ogrski cesar, je dne 1. aprila umrl na portugalskem otoku Madeira. Njegovi zdravniki in "dostojanstveniki", ki so še ostali pri njemu, so ga nazivali "njegovo veličanstvo". Na Ogrskem, v Nemški Avstriji in na Hrvaškem, pa tudi v Sloveniji, je še vse polno ljudi, ki so se v duhu klanjali njegovega veličanstvu Karlu. Sedaj plakajo, ker je Bog poklical k sebi njegovega vladarja, daleč proč od svoje dežele, ki so mu jo odvzeli tisti ljudje, ki so pozabili, da je bil Karl cesar avstrijski in kralj ogrski, hrvaški, češki itd., po milosti božji.

. . .

Ko je Karl umiral, se je poslovil s sledečimi besedami: "O Bog, zgodila se bo tvoja volja. V tvoje roke izročam svojo dušo in skrb za mojo ženo ter otroke."

Moje življenje darujem kot žrtev za moje ljudstvo." Če je Karl rabil te besede ali ne, ne bomo trdili. Iz kraja, kjer je umrl, brzojavljajo, da se je poslovil na ta način, ki je starodavni način vseh vladarjev. Svoje življenje je podaril kot "žrtev za svoje ljudstvo". Isto je najbrž mislil car Nikolaj. Enako bo trdil nemški Wilhelm, kadar ga "Bog pozove k sebi".

In vsi kronani tirani so govorili enako. Svoje duše so izročali Bogu, potem ko zdravniška veda ni več pomagala. In umirali so za ljudstvo. Ko bi se mogli odpreti grobovi in dvigniti iz njih tisti, katere so pogнали vladarji v smrt, bi svoje duše najbrž izročali vragu namesto Bogu.

Na Ogrskem se vrši za Karlom žalovanje, kakor se je godilo preje, dokler so bili Habsburžani še vladarji dualne monarhije. Madjarska aristokracija in duhovščina pa je pričela takoj s propagando, da se privede najstarejšega Karlovega sina na Ogrsko ter se ga okliče za kralja. Ako ne bo prevelikega nasprotovanja od zunanjih sil, se to najbrž zgodi. Karl bi umrl kot ogrski kralj, da ni bilo male antante, ki se boji Habsburžanov na kateremkoli prestolu. Med velikim delom ljudstva v deželah bivše dualne monarhije živi še monarhistični duh, duh, ki je lojalen kroni, tudi če jo nosi še tako zabita, degenerirana oseba. To danes lahko potrdi tudi Bela Kun, ki iz Rusije opazuje ogrsko ljudstvo, ki se niti ne zgane proti rojalistom, ki vladajo deželo sv. Štefana.

"Princ" Otto, najstarejši Karlov sin, je star devet let. Ogrski grofje in škofje ga hočejo za vladarja. Ljudstvo ga bo sprejelo, kajti ono misli, da je v vsaki osebi, rojeni na dvoru, neka nadnaravna moč, ono misli, da je vsaka dvorna oseba svetniško čista, napolnjena s samimi čednostmi. To se mu pripoveduje v šolskih knjigah in na prižnicah. Slovenski duhovniki v Ameriki, ki so izvrševali duhovski poklic v bivši Avstriji, tega ne bodo zanikali. Saj so nekateri celo v Ameriki maševali za Franca Jožefa. Tudi "menih" Zakrajšek je bil v avstrijski službi. Poleg šolskih knjig in prižnic imamo tudi socialistično gibanje in temu se je zahvaliti, da padajo vladarji po milosti božji in da bodo kmalo padali tudi finančni kralji. Ljudje spoznavajo, da niso tukaj zato, da bi bili sužnji in podaniki, ampak enakovredni in enakopravni ljudje. Kadar jih bo dovolj tega spoznanja, ne bo treba otrok, rojenih na dvoru, da bi vladali narodom.

Izmed osmih delavcev v mestih dočaka komaj eden starost sedemdeset let, izmed farmarjev eden na vsake tri. Povprečna starost delavca v industriji se bo zvišala, kadar se odpravi delo za profit in se bo proizvajalo le za potrebe in dobrobit vsega prebivalstva. Kapitalizem pije delavcu življenske sile s tako naglico, da predčasno ostara in oslabi. Socializem mu bo podaljšal življenje, ker bo skrbel za njegovo udobnost in zdravje.

Dober delavski list je le tisti, ki propagira socialistično organizacijo, navaja svoje čitatelje, da pristopajo k nji, in jih vzgaja za zavedne delavske in aktivne sodruge.

Ljudje, ki so ponosni na podedovano bogastvo, morejo biti le duševni reveži; če bi imeli normalne možgane, bi morali razumeti, da ne morejo biti s takim ponosom nase ponosni.

ANTON ČEHOV:

DUEL.

Za "Proletarca" poslovenil Jože Vidmar.

(Nadaljevanje.)

XI.

— Tak obraz imaš, kakor da me greš aretirati — je rekel von-Koren, ko je zagledal Samoilenko, ki je prihajal k njemu v paradi.

— Šel sem mimo pa sem si mislil: stopim not, ogledam zoologijo, — je rekel Samoilenko in sedel na veliki mizi, ki jo je zoolog sam zbil iz surovih debl. — Pozdravljen, sveti oče! — je pokimal dijakonu, ki je sedel pri oknu in nekaj prepisoval. — Posedi par trenutkov tukaj, potem pa pojdem domov, da umijem kosilo. Čas je že. . . Vaju ne motim?

— Niti najmanj, — je odgovoril zoolog, ki je razkladal po mizi na drobno popisano liste. — Prepisujeva.

— Tako. . . Oh, moj Bog, moj Bog. . . — je kliknil Samoilenko; oprezno je potegnil z mize zapušeno knjigo, na kateri je ležal mrtev suh škorpion, in je rekel: — Glej ga vraga. Pomisli, majhen zelenaš, ti gre po svojih potih, pa ti nenačaka sreča med potjo takegale satana. Predstavljam si, kako ga je strah!

— Da, verjamem.

— Ali ima strup zato, da se brani pred sovražniki?

— Da, da se brani in da sam napada.

— Tako, tako, tako. . . In vse je, fanta, smotreno in razumljivo v naravi, — je vzdihnil Samoilenko! — Samo ene stvari ne razumem. Ti si človek velikega razuma, pojasni mi to stvar, prosim. Veš, take majčkene zveri, take velikosti kot podgane, večje, prav lepe na pogled, ampak nenavadno poškodljive in nenravne, ti pravim. Postavim, gre ti taka zverica po gozdu; zagleda ptiča, ga vjame in poje. Gre na prejšnjem, zagleda gnezdece v travi; žreti se ji ne da, sili je, pa vseeno pregrizne jajce. Druge pa pomele v tačko iz gnezda. Potem zagleda žabo, takoj je pri njej in se igra z njo. Ko je zamučila žabo, gre in se oklezuje, pa ji pride hrošč nasproti. Lop! s tačko po hrošču. . . In vse ti kvari in uničuje na svoji poti. . . In če ti v tuje brloge, brez vzroka razkopava mravišča, pregrizne polža. . . Sreča podgano — ala, v prepleto njo; zagleda kačico ali miško — podušiti ji jih mora. In tako cel dan. No povej, zakaj je potrebna ta ko zver? Zakaj je ustvarjena.

— Ne vem, o kakšni zverinici govoriš, — je rekel von-Koren: — najbrž o kakem žuželkojedu. No in kaj? Ptič ji je prišel v zobe, ker je bil nepredviden; gnezdo z jajci je razdrila, ker je ptica nevešča in je slabo napravila gnezdo in ga ni znala zamaskirati. Žaba je imela najbrž kako napako v barvi kože, zato je ne bi bila zapazila in tako dalje. Tvoja zver uniči samo slabe, nevešče, nepredvidne, z eno besedo, zvečerke, ki imajo nedostatke, pri katerih narava ne smatra za potrebno, da bi imeli potomstvo. Pri življenju niso neko le spretnjši, previdni, silni in razviti. Na ta način služi ta tvoja zverinica, ne da bi sama to služila velikim ciljem izpopolnjevanja.

— Da, da, da. . . Ah, ravno prav, brat — je rekel Samoilenko domače: — posodi mi no sto rubljev.

— Dobro. Med žuželkojedci najdeš zelo zanimive subjekte. Na primer krt. O njem pravijo, da je koristen, ker iztreblja škodljive žuželke. Pripovedujejo, da je poslal nek Nemec cesarju Viljemu I. kožuh iz krto-
vih kožic, in da ga je velel cesar pokarati, ker je iz-
trebil tako množino koristnih živalic. Vendar pa krt
zaradi prav nič ne zaostaja za tvojo zverinico, in
je poleg tega zelo škodljiv, ker strašno kvari travnike.

Von-Koren je odprl šatuljo in vzel storubelski
bankovec iz nje.

— Krt ima tako močan prsni koš, kot netopir,
— je nadaljeval ter zapiral šatuljo: — strašno raz-
teče kosti in mišice, in nenavadno opremo ust. Če bi
bil tako velik kakor slon, bi rušil vse in bi bil nepre-
stojljiva žival. Zanimivo je to, kadar se srečata dva
leta pod zemljo, tedaj pričneta oba, kakor da sta
menjena, riti prostor, ki jima je potreben zato, da se
bosta bolj udobno bila. Ko ga dovršita, pričneta ljut
biti in se bijeta toliko časa, dokler slabejši ne pade.
Ja, vzemi sto rubljev, — je rekel Von-Koren in znižal
glas: — toda pod pogojem, da jih ne rabiš za Laje-
vskega?

— Pa če bi jih tudi! — se je razjezil Samojlenko.
— Kaj tebi mar?

— Za Lajevskega jih ne morem dati. Vem, da
ni posojuješ. Ti bi posodil tudi razbojniku Kerimu,
če bi te prosil, toda oprosti, v tem smislu ti ne morem
pomagati.

— Da za Lajevskega prosim! — je dejal mahaje z
denico Samojlenko in je vstal. — Da! Za Lajevskega!
in niti sam hudič me nima pravice učiti, kako naj
razpolagam s svojim denarjem. Nočete dati? Ne!

Dijakon se je zahotal.

— Ne jezi se, temveč razsojaj, — je rekel zoolog.
— Pomagati Lajevskemu je po mojem mnenju prav
tako nespametno, kakor polivati snetljivo travo, ali
biti kobilice.

— Po mojem mnenju je pa naša dolžnost, da po-
razamo svojemu bližnjemu! — je kriknil Samojlenko.

— Če je pa stvar taka, tedaj pomagaj tamle lač-
nemu Turku, ki leži pod plotom! Delavec je in sicer
bolj potreben in bolj koristen kot tvoj Lajevski. Od-
daj mu tih sto rubljev! Ali pa podari meni sto rub-
lev za ekspedicijo!

— Daš ali ne, te vprašam?

— Povej odkrito: zakaj rabi ta denar?

— To ni skrivnost. V soboto mora v Peterburg.

— A, tako! — je dejal zategnjeno von Koren. —
Iha... Razumemo. Kaj pa ona, gre ž njim, ali kako?

— Ona ostane za enkrat še tukaj. On uredi v Pe-
terburgu svoje stvari in ji pošlje denar, tedaj pojde
tudi ona.

— Sijajno!... — je rekel zoolog in se zasmeljal
s kratkim tenornim glasom. — Sijajno! Pametno iz-
mišljeno.

Stopil je hitro k Samojlku, se vstavil obraz k
obrazu, oči v oči, in vprašal: — Povej odkrito: nima
je več rad? Da? Govori: ne mara je več? Da?

— Da, — je spregovoril Samojlenko; zalil ga je
pot.

— Kakšna ostudnost! — je rekel von-Koren; in
po njegovem obrazu je bilo videti, da občuti gnus. —
Eno iz dveh, Aleksander Davidič, ali ni zmenjen ž
njim, ali pa si, oprosti, bebec. Kaj je mogoče, da ne
razumeš, da te vodi na najbrezvestnejši način za nos,
kakor pobalina? Saj je vendar jasno kakor beli dan,
da se je hoče znebiti in jo pustiti tukaj. Ti jo boš
imel na vratu in kakor beli dan je jasno, da jo boš
imel ti na svoje stroške pošiljati v Peterburg. Kaj

je mogoče, da te je tvoj čudoviti prijatelj do take mere
oslepil s svojimi vrlinami, da ne vidiš niti najnavad-
nejših stvari?

— To so sama domnevanja, — je rekel Samojlen-
ko in sedel.

— Domnevanja? Zakaj pa gre sam, ne pa ž njo
skupaj? In zakaj, ga vprašaj, ne bi bila ona naprej,
pa on za njo? Zvita mrcina.

Samojlenka so potrli nepričakovani dvomi o nje-
govem prijatelju. Naenkrat je oslabil in znižal glas.

— Ampak to je nemogoče! — je rekel, ko se je
spomnil tiste noči, ko je Lajevski prenočeval pri
njem. — Ta človek toliko trpi!

— In kaj zato? Tatovi in požigalci tudi trpe!

— Postavim celo, da imaš prav... je rekel
zamišljeno Samojlenko. — Postavim... Toda mlad
človek, v tujini... študent, midva sva tudi študenta
in razen naju dveh mu nima kdo pomagati.

— Pomagati mu delati lopovščino samo zato, ker
sta bila ti in on v različnih časih na univerzi, kjer
sta oba lenuharila! Neumnost vendar!

— Počakaj, dajva, premisliva hladnokrvno. Tako-
le lahko napravimo celo stvar... — je premiš-
ljeval Samojlenko migajoč s prsti. — Dam mu denar,
razumeš, toda on mi mora dati častno, plemenito be-
sedo, da že čez teden dni pošlje Nadeždi Fjodorovni
za pot.

— In on ti da častno besedo, se celo razjoče in
mogoče celo samega sebe prepriča, toda kakšno vred-
nost pa ima taka beseda? Ne bo je držal, in če ga čez
ene dve leti srečaš na Njevskem, kjer bo hodil pod
roko z novo ljubeznijo, se ti bo opravičeval s tem, da
ga je pohabila civilizacija in da je drobec Rudina.
Pusti ga, ti pravim! Pojdi stran od blata in ne rij po
njem z obema rokama!

Samojlenko je trenutek pomislil in odločno dejal:

— Ampak vseeno mu dam denar. Kakor hočeš.
Jaz ne morem odreči človeku zaradi samih domne-
vanj.

— Imenitno. Poljubi ga, radi mene.

— Torej, daj mi sto rubljev, — je plašno popro-
sil Samojlenko.

— Ne dam.

Nastopil je molk. Samojlenko je popolnoma osla-
bel; njegov obraz je navzel škesan. osramočen in do-
bričajoč se izraz, in nekam čudno je bilo videti, da
je imel ta ogromni človek z epoletami in redovi ta-
ko reven in otroško zmeden obraz.

Tukajšnji arhierej obide vso eparhijo ne z vo-
zom, temveč na konju, — je rekel dijakon, ko je odlo-
žil pero. — Nenavadno ginjaivo je, kako sedi na ko-
njičku. Preprostost in skromnost njegovi sta polni
svetopisemske veličastnosti.

— Ali je dober človek? — je vprašal von Koren,
ki bi rad pogovor navedel drugam.

— Kaj pa, ko dober? Če bi ne bil dober človek,
kaj bi ga bili sicer postavili za arhiereja?

— Med arhiereji je dosti zelo dobrih in darovitih
ljudi, — je rekel von Koren. — Le škoda da jih ima
mnogo izmed njih to slabost, da si domišljujejo, da so
državniki. Eden se peča s porusevanjem, drugi kriti-
kuje vede. To ni njihova stvar. Raje naj bi večkrat ho-
dili v konsistorij.

— Posveten človek ne more soditi arhierejev.

— Zakaj ne, dijakon? Arhierej je prav tak človek,
ko jaz.

— Tak, pa vseeno ne tak, — se je čutil užaljene-
ga dijakon in prijel za pero. — Če bi bili vi tak, bi

blagodat padla na vas in vi bi sami postali arhierej, če pa niste arhierej, tedaj niste tak.

Dijakon, ne čenčaj no! — Je rekel z žalostjo Samojlenko. — Poslušaj, kaj sem si izmislil, — se je okrenil k von Korenu. — Ti mi ne daj teh sto rubljev. Do zime boš jedel še tri mesece pri meni, torej daj mi vnaprej za tri mesece.

— Ne dam.

Samojlenko je zamigal z očmi in se zalil s krvjo; potegnil je mehanično knjigo s škorpionom k sebi, jo pogledal, potem vstal in prijel za kapo. Von Koren se je zamislil.

— No, potem pa živite in delajte s takole gospodo! — je dejal zoolog in nejevoljno brcnil nek papir v kot. — Razumim vendar, da to ni dobrota, ne ljubezen, temveč malodušje, omahljivost, strup! Kar napravi razum, to podero vaša slabotna zanikrna srca! Ko sem imel kot gimnazist trebušni legar, me je teta iz usmiljenja nasitila z manirinarimi gobami, tako da bi bil kmalu umrl. Razumita vendar ti in teta, da mora biti ljubezen do človeka ne v srcu, ne pod srčnim prekatom in ne v križu, temveč tukaj!

Von Koren se je udaril po čelu.

— Na! — rekel in vrgel storubelski bankovec.

— Po nepotrebnem se jeziš, Koklja, — je krotko dejal Samojlenko, zlagaje bankovec. — Prav dobro te razumem, toda. . . zamisli se v moj položaj.

— Stara baba si, to je vse!

Dijakon se je zahotel.

— Poslušaj, Aleksander Davidič, poslednja prošnja! — je vroče dejal von Koren. — Ko boš dajal temule lopovu denar, mu postavi pogoj: naj se odpelje skupaj s svojo gospo, ali pa naj jo pošlje naprej, če ne pa ne daj. Z njim je treba kar kratek proces. Glej, da mu to rečeš. Če pa ne storiš tega, tedaj ti dam častno besedo, da pojdem k njemu v urad in ga tam vržem po stopnicah, tebe pa ne bom več poznal. Zampniti si to!

— Zakaj bi mu ne rekel? Če se odpelje z njo skupaj ali če jo pošlje naprej, bo to še bolj udobno zanj, — je rekel Samojlenko. — Še vesel bo. No, zbogom.

Nežno se je poslovil in odšel, toda predno je zaprl vrata za seboj, se je ozrl na von Korena, je napravil strašen obraz in rekel:

— Nemci so te tako pokvarili, bratec! Da! Nemci!

(Nadaljevanje.)

Čez par let se bodo ščurki, ki sedaj nadlegujejo in motijo socialistično gibanje v tej in drugih deželah, zopet poskrili. Sempatam se bo kdo spomnil, da je bil ta in ta v taboru ekstremistov ter zelo "navdušen za stvar". In dodal bo še: "Sedaj pa ni o njem nič več čuti."

Ljudje, ki vsaki dan spremene program in so pripravljeni vsako uro zatajiti to, kar so še včeraj imeli za čisti evangelij, so naivni otroci, katerim je delavsko gibanje igra, v kateri se zabavajo.

Lahko je polemizirati z listom ali posameznikom, če se drži enega gotovega stališča. Ako pa imaš opraviti s človekom, ki je včeraj nekaj trdil, danes pa bo prisegel, da ni tega in tega nikdar dejal, ne moreš napraviti drugega, kakor da poveš svojo sodbo o njem in mu obrneš hrbet.

To in ono.

Grofje na Dunaju in Budapešti plakajo nad izgon Karla. Kmetje in drugi delavski stariši pogrešajo svoje sinove, padle v vojni "za vero, dom, cesarja". Hrvatski in nekateri slovenski delavci še niso pozabili na larjev, ki so jim dali "presvitlemu" cesarju kot vajo posojilo. Slovenskim in hrvatskim duhovnikom je žal, da ne bodo mogli maševati za Karla s tistim porokom kakor so za Franca Jožefa. Rev. Zakrajšku je žal, da je njegov poskus dobiti slovensko faro v Clevelandu ponesrečil. Saksarjev Trček išče značaje, pa mu je žal, da dela pri listu, kjer ne more biti "kremenitih značajev". Zato okužuje ozračje z gnojnico, ki pa ostaja v činoma na 82 Cortland St. Veranič je šel v biznis ravno tako Novak. Kedaj pa bo preobrat?

"Admiral" in "general" Semenov je srečno prišel v Zedinjene države. S seboj ima mlado dekle, o kateri trdi, da je njegova žena. Ena njegovih prejšnjih žena je brzojavila iz Tokija, da je ona še vedno njegova legalna žena. Semenov je odvrnil, da se je z njo postopoma razporočil. To je tako: Semenov ima vlado, ki sedaj brez dežele. Ta vlada je Semenov sam. Kdo opazi kje kako mlado, lepo dekle, se s prejšnjo razporoči, pa vzame drugo. Ker je sam vlada, sodi in država, mu je to lahko. Tudi legalno je — za Semanova, kajti on je za red in mir ter proti boljševikom torej tudi proti socializaciji žensk. Amerika ima dovolj mero tudi za moralno. Gorkij je to posebno dobro izkusil. Tudi operni pevec Baklanov ve nekaj o dvojni meri. Semenov, ki je dal pomoriti na tisoče boljševikov v Sibiriji, ima z lepo stenografsko prosto pot v tej deželi. On je moralen, ker ve za zdravlilo proti boljševizmu. Strojne puške in vislice so to zdravlilo. Kljub temu, Semenov je brez dežele, revolucionarji pa še vedno dajo Sibirijo.

Namesto Zotija, ki je pred par meseci zopet izgnan, so stopili v ospredje novi Zotiji, da varajo hrvatsko ljudstvo. Poleg teh je po deželi še vse polno novih hrvatskih Zotijev, ki prodajajo delnice, čudežne steklenice, dajejo navodila kako dobiti sorodnike iz starih krajev, zdravijo neozdravljive bolezni z "uspešnim" preskrbljujejo dela brezposelnim za primerne "naprave" in vrše druga podobna "dobrodelna" dela. Več kot tisoč dolarjev izmogočajo ti prevaranti iz žepov hrvatskega delavstva vsako leto. Tu naj rešujejo hrvatski fanatiki delavstvo, ne pa trošiti njihova sredstva na demagogiranje med slovenskim delavstvom, ki je v mnemju teh ljudi zavedeno, pa so oni pozvani, da ga pripeljejo na pravo pot."

Kazimir daje svojim naročnikom za nagrado "križce". Prihodnje leto pa bo dobil vsakdo, ki bo poslal novilo naročnino, stekleničico lurske vode, natočeno iz čikaškega vodovoda. Ostalo mu je še nekaj malih knjig z zlato obrezo in slonovo kostjo. Razni reki v knjigi, kdor jih izgovarja, prinesejo tisoč dvesto let v pustkov, kar pomeni "hitro rešitev iz vje". Tudi na v Kazimirjevi cerkvi se bodo baje pocenile. Kdor bo ozdraveti, naj pusti zdravnike ter pošlje nekaj dolarjev za maše. Ako ga Bog vseeno pokliče k sebi, naj se za vsak slučaj preskrbi z odpustki. Nerodno je žgati predolgo v vicah, Bog pa tudi ne odpušča milijih prošenj.

Zupan in Zalar se laskata Kazimirju. Kazimir smeje v pest, ker ve, da sta oba hinavca kakor je sam, pa jih kliče, na "razorožitveno" konferenco, k se bodo pogovorili za sporazumno guljenje narodov. Bog blagoslovi! — K. T.

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

DOPISI.

Priporočilo unijskim premogarjem.

THOMAS, W. VA. — Delo v teh krajih je popolnoma ustavljeno. Najprvo so premogovniški baroni z nameni triki izpeljali delavstvo na tak teren, ki je najboljše služil gospodarjem. Potem se je prenehalo z delom. O vsem tem je bilo poročano v Proletarcu že v naših dopisih, zato jaz ne bom ponavljal, kar so drugi pisali.

Dela se sedaj ko to pišem le pri sesalkah v rovih ter v elektrarnah. Kako se bo razvijala situacija v bodoče, je težko prerokovati, kajti vse odvisi od razvoja razmer ne samo tukaj, ampak po vsej deželi.

V tem času brezposelnosti imamo mnogo časa za agitacijo. Škoda, da nimamo poleg obilice časa še dovolj sredstev, kajti tudi ta so potrebna za uspešno propagando. Poleg agitacijskega polja med posamezniki imamo za širjenje našega tiska še druge vire. Taki so na primer naši premogarji v bližnjem lokalnem premogarske organizacije U. M. W. of A. predlagali, da naj unija naroči za člane, zmožne našega jezika, Proletarca. Predlog je bil stavljen pravzaprav v tem smislu, naj unija naroči liste vseh tistih narodnosti, ki so reprezentirane v lokalni. Seveda pridejo v poštev le pravi delavski listi. Predlog je bil osvojen in tako so naročili za to unijo tudi gotovo število iztisov majnega izdaja Proletarca.

Priporočam slovenskim premogarjem po drugih medlinah, naj delujejo pri svojih lokalnih na to, da se naroči primerno število iztisov Proletarca, bodisi majski izdaje ali pa na redno izdajo. To bo v korist agitaciji med unijskim članstvom, ob enem pa se s tem podpira naš list. Premogarji nekaterih drugih narodnosti skrbijo, da se lokalni naročajo na njihove agitacijske liste. Več tisoč slovenskih delavcev spada v premogarsko unijo, kjer bi se lahko uveljavili in širili vsem lokalov Proletarca, ako bi se za akcijo resno ozreli.

JOHN KOGOL.

Sodrugom v Glencoe.

GLENCOE, O. — Vsled slabih delavskih razmer je precej ljudi izselilo od tod. Sedaj je v naši naselbini še samo 28 moških slovenskih stanovnikov.

To seveda ni ravno vesel pojav za socialistično gibanje v naši naselbini. Naš klub št. 2, JSZ., obstoji že 18 let. Poleg kluba št. 1, JEZ, v Chicagi, je naš klub najstarejša jugoslovanska socialistična organizacija. Vrtal je vse boje do danes in premagal vse težave. Boder bo tu par zavednih delavcev, bo živel naš klub, tudi v borbi za socializem smo odločno za vztrajanje.

Dne 16. aprila se vrši redna seja našega kluba v javnih prostorih ob 10. dopoldne. Udeležite se je polnoštevilno. Tisti, ki ste zaostali s članarino, jo poplačajte.

Ako bo stavka premogarjev trajala dalj časa, boste doleteli izjemnih znamenj, kar znači, da ste prosti prijatelji.

Malodušnost kljub težkim časom ne sme najti mesta med nami.

NACE ŽLEMBERGAR.

Poziv na prvomajski shod.

SPRINGFIELD, ILL. — Kakor je bilo že poročano v "Proletarcu," priredi jugoslovanski socialistični klub št. 47 JSZ dne 30. aprila t. l. — to je na nedeljo — proslavo prvega majnika, praznika zavednega delavstva.

Popoldne ob 2. bo shod, na katerem bo govoril sodrug Jože Zavertnik iz Chicage. Po končanem shodu in govorih bo ples in prosta zabava, za katero bo prekršeno v največji meri.

Bojaki, delavci v Springfieldu, ne zamudite priti na to priredbo ob času, tako da proslavimo delavski praznik na najboljši način in najdostojnejše. Vaša

prisotnost mora pokazati, kako se springfieldsko delavstvo zanima za svoje tradicionalne proslave.

Zlasti ob tem času, ko se čuje na vseh koncih in krajih o združevanju delavskih vrst, ki so v teku vojne vsled razmer popustile, je proslava prvega majnika čim važnejša in čim pomembnejša. Kajti take priredbe imajo namen scementirati razpoke, ki so vsled svetovnega potresa nastale in tako ustvariti ne le jačje vezi, ki so obstajale pred vojno, ampak jih ustvariti še jačje.

Bolj kakor kedaj poprej mora na letošnji prvi majnik zaoriti v svet mogočni glas Karl Marksa: "DELAVCI VSEH DEŽEL, ZDRUŽITE SE!"

V znamenju tega pomembnega reka—na svidenje!
FRANK BESJAK, tajnik.

Priredbe clevelandskih sodrugov.

CLEVELAND, O. — Kdor hoče užiti nekaj veselih uric in se v resnici pošteno zabavati, naj pride v soboto zvečer dne 15. aprila na zabavni večer, ki ga priredi slov. socialistični klub št. 27, JSZ., v prostorih S. N. D. Poleg plesne zabave, pevskih točk in drugega programa se bodo delili tudi pirihi. Zabava bo izvrstna; zapomnite si datum in prostor, da je ne zamudite.

V soboto 29. aprila zvečer se vrši v Rudi Božeglavovi dvorani velik shod v proslavo delavskega praznika prvega maja. Na tem shodu bo med drugim nastopil tudi Frank Petrič, tajnik JSZ.

Drugi dan zvečer, to je, v nedeljo 30. aprila priredi klubov pevski odsek Zarja svoj redni pomladanski koncert v ravnosti dvorani. Koncertni program bo pravočasno objavljen.

Dne 1. maja zvečer priredi okrožna organizacija socialistične stranke v Clevelandu proslavo prvega majnika, na kateri bo nastopil kot govornik naš stari veteran sodrug Eugene V. Debs. Za to proslavo se bo najela ena največjih dvoran v tem mestu, toda sedaj ko to pišem, prostor še ni določen.

Naj bo še omenjeno, da priredi naš klub dne 4. junija piknik na Reharjevi farmi v Euclidu, O. Društva so prošena, naj ne prireajo zabav na ta dan.

Tajnik kluba št. 27.

Prvomajska manifestacija v Nokomis.

NOKOMIS, ILL. — Jugoslovanski socialistični klub št. 128 J. S. Z., priredi 1. maja veliko prvomajsko proslavo, na katero vabi vse delavce iz Nokomisa in okolice. Proslava se vrši v dvorani sobrata A. Bergerja. Začetek točno ob 2. uri popoldne. Slavnostni govor bo imel sodrug F. Godina iz Chicage.

Bratje delavci, na dan 1. maja popoldne vsi v Bergerjevo dvorano, da proslavimo letošnji prvi majnik na najdostojnejši način. Poseben pomen ima letošnje praznovanje prvega majnika zlasti za premogarje, ki bijejo svoj pravični boj proti nenasitnemu kapitalizmu; kajti s praznovanjem tega pomembnega dne v največji meri, pokaže delavstvo v premogarski industriji svojo solidarnost, svoj neupogljivi duh razredne zavednosti in vstajanja delavskih množic sploh.

Pridite vsi in pripeljite seboj svoje znanee in prijatelje. Poleg govornikov bo poskrbejeno tudi za dobro zabavo, ki se vrši po shodu.

Ernest Krusich, tajnik kluba št. 128 J. S. Z.

ZA CARLINVILLE, ILL.

Somišljenikom v Carlinvillu naznanjam, da se vrše seje reorganiziranega socialističnega kluba št. 213, J. S. Z., vsako tretjo nedeljo v mesecu v unijski dvorani. Tem potom vabim vse delavce v naselbini, da se udeležijo teh sej in pristopijo h klubu. To je edini način, da pokažete delavsko solidarnost in zavest proti kapitalističnemu sistemu, ki nas zasužnjuje. Seje kluba bodo vedno predpoldne.

Z delavskim pozdravom

Jos. Korsic, tajnik.

ANTON OBLAK.

V ponedeljek 27. marca sem dobil telefonično sporočilo, da je sodrug Anton Oblak smrtnonevarno ponesrečil. Šel je zjutraj omenjenega dne na delo po poti, ki ga je vodila preko železniške proge v bližini Hege-wischa, ki je predmestje Chicage. Sporočili so mi, ako ga hočem še videti živega, naj grem nemudoma v bolnišnico v Hammond, Ind., kamor so prepeljali po-bitega Oblaka.

Odpravil sem se takoj iz urada Proletarca na označeno mesto v trdnem upanju, da najdem ljubljene- ga sodruga še pri življenju. Upanje me je varalo. Ko sem dospel v bolnišnico, sem bil obveščen, da je An-ton Oblak vsled poškodb preminul že ob 10. dopoldne. Vlak je dobro opravil svoje delo. Železniška družba, ki ne skrbi za varnostne naprave na križiščih, ima na vesti njegovo življenje. Toda družba nima vesti. Ona je tu radi tega, da stremi za profitom in kaj so pro-fiterjem življenja delavcev?

Ni mi bilo dano, da bi mogel z dragim sobojevni- kom spregovoriti par besedi v slovo. Po tragičnem do- godku je živel še tri ure, toda zavedel se ni več. Ko je umiral, so privedli k njegovi postelji tudi njegovo soprogo in dve hčerki, toda on ni več čul njihovega plakanja, ni več razumel njihovih klicev. Kruti sistem je ugrabil življenje ljubljene soproga, skrbnega o- četa in socialistični armadi navdušenega, vztrajnega borca.

Socialistična organizacija na Pullmanu je izgubila s sodrugom Oblakom enega izmed svojih najboljših članov. Pokojnik je bil član socialistične stranke od leta 1913, ko se je pridružil socialističnemu klubu št. 132, JSZ., v Pueblo, Colo. Toda on ni bil samo član, ampak navdušen agitator, vedno pripravljeno delovati na polju socialistične propagande. Pisu teh vrstic je znana aktivnost pokojnega Oblaka bolj kot komurkoli drugemu, kajti delovala sva skupaj na agitaciji za Pro- letarca in širila socialistično literaturo nešteto krat. Ni- kdar se pri tem delu ni počutil utrujenega, nikdar ni bil toliko zaposlen, da ne bi posvetil nekaj ur dela stvari, ki mu je bila sveta. Vedno smehljajočega obraza je argumentiral z nezavednimi delavci in jih skušal z mirno besedo prepričati, da je rešitev meznih suž- njev in izboljšanje njihovega položaja stvar delav- stva samega. V ta namen se mora združevati v sociali- stični organizaciji. Naglaševal je potrebo organiza- cije, potrebo, da delavci čitajo socialistične liste in knjige.

Ko se je pred letom dni sprožila misel, da si slo- venski delavci na Pullmanu ustanove socialistični klub, je bil Anton Oblak takoj na delu za uresničenje te ideje. Klub se je ustanovil in v teku leta se je nje- govo članstvo podvojilo. Pred nedavnim je imel svojo prvo večjo javno priredbo. Da se je klub usta- novil in razvijal, je bila v veliki meri Oblakova zasluga. Našli so se ljudje, ki so prerokovali klubu smrt takoj po rojstvu, toda pokojni Anton se ni strašil takih govorov. Delal je in s kooperacijo drugih je pre- prečil uresničenje takih prerokovanj. Danes stoji so- cialistična organizacija na Pullmanu na trdnem tem- elju, kar je najlepši spomenik delavnemu pokojniku. Prepričan sem, da sodrugi na Pullmanu, ne samo, da obdrže to kar so s pomočjo in sodelovanjem Antona Oblaka zgradili, ampak da še povečajo organizacijo in pridobe v socialistične vrste slehernega slovenskega delavca v ondolnih okolici, kar bo najboljši tribut na- šemu pokojnemu sodrugu Oblaku.

Bil je član dveh slovenskih podpornih organizacij in tudi unije svoje stroke Brotherhood of Railway Carmen. V polni meri se je zavedal dolžnosti, ki jih ima delavec napram sebi, napram družini in napram svojim tovarišem. Veroval je v to, kar je učil druge. Bil je organiziran strokovno in politično in ker je si- stem tak, da prepusča delavca njegovi usodi, se je za- varoval tudi za slučaj nesreč, kakor ga je največja res doletela.

Pogreb se je vršil v četrtek 30. marca iz hiše ža- losti na Pullmanu na Mt. Greenwood pokopališče. Vence na krsto so mu položila podporna društva, ka- terih član je bil, nadalje pevsko društvo Slovan, so-

cialistični klub št. 224 na Pullmanu in klub št. 224 na Chicagu ter posamezniki. Predno so pogrebeli dru- gi krsto, se je v kratkem govoru poslovil od pokoj- nika v imenu sodrugov Joško Owen, in pozival navzo- čnost, da ostanejo zvesti delu za idejo, za katero je tako- rno deloval Anton Oblak. Pevski zbor Slovan, po- vodstvom pevovodja Tisola zapel žalostinke, ka- so se trgala ljudem, ko so gledali obupno pa- ljanje soproge od svojega zakonskega tovariša v ljenju.

Na pokopališču sta se poslovila od pok- opalnice Jereb v imenu društva Lincoln, št. 351 in sodrug Frank Zajec. Zbor Slovan mu je u- grobu zapel žalostinko. Pogreb je bil civilen. Ve- je deževalo, toda njegovi prijatelji in znanci so se strašili slabega vremena in so ga spemili na po- zadnji poti.

Sodrug Oblak je bil, kot večina nas drugih, kmetskih starišev. Gospodarske razmere so ga po- le v tujino za kruhom. V Ameriko je prišel pre- leti v starosti 19 let. Doma je bil iz Zaplane pri L- niki, kjer zapušača mater, štiri sestre in brata. Bil je po raznih krajih Amerike. Nekako leta 1913 je naselil v Pullmanu, kjer ga je doletela tragedija. Tu zapušača žalujočo soprogo Rosie in dve hč- starosti dve in sedem let.

Socialistična stranka je izgubila z njim mo- čnega člana in bojovnika. Proletarec pa vnetega agitatorja. Nikoli se ni strašil dela in truda, niti pikrih in nezavednih delavcev, kadar je agitiral med se- Spominjam se ga, ko sva bila v Pueblo, Colo., in tirala za Proletarca, prodajala Koledarje, raz- majniško izdajo Proletarca in drugo socialistično literaturo, pridobivala člane tamošnjemu sociali- stičnemu klubu — pri vsakem agitacijskem delu je bil prednjih vrstah. Ko sem ga ob svojem prihodu v Chicagu zadnje leto prvič obiskal, sem takoj uvidel, da ostal zvest delu kakor je bil; vzlic razkosanosti, ki zadela socialistično gibanje zadnja leta vojne in vojni, je ostal zvest stranki, kateri se je pred o- leti pridružil na zapadu.

"Proletarec" se je vsled njegovega prizade- na Pullmanu precej razširil. Smrt, ki ga je dole- toliko prezgodaj, ga nam je ugrabila takoreko- ravnost od agitacijskega dela. Komaj par tednov sva še agitirala skupaj po naselbini in kovala na- kam se podava naslednjo nedeljo.

No, danes te ni več med nami, dragi Tone, in si tja, od kjer ni povratka. V najlepši dobi tvoje- sti so te nam izrgali iz naših vrst. Padel si na so- cialističnem industrialnem polju, kjer pada vsaki- nebroj tvojih tovarišev.

Težko se je posloviti od tebe, dragi sodrug, sem te gledal v rakvi, mirnega kakor si bil, ni- smehljaja na tvojih ustnicah, ki je preje toliko ri- ril, so se v mojih mislih podile pestre slike na- potov po katerih sva skupaj hodila od kar sva se z- znala. Drug drugega sva vzpodbujala k vztrajni na- so stvar, za ideje socializma.

Nisi dočakal, da bi se uresničili cilji, za ki si toliko deloval in žrtvoval. Najbrž tudi jaz ne dočakal njihovega uresničenja. Toda ostal bom ve- ven v boju in spomin na tebe me bo vzpodbujal v- trajnosti. Vrzel, ki je nastala v naših vrstah vsled gube tebe, je nenadomestljiva; po naših naba- močeh bomo skušali nadaljevati delo po potih na- katerega si Ti toliko ljubil in mu posvetil vse s- energije.

V srcih tvojih sodrugov ti bo ohranjen in spomin.

CHAS. POGORELEC.

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje socialističnega kluba št. 27, JSZ., se vrš- ko drugo nedeljo v mesecu ob 9:30 dopoldne in v- četrto nedeljo v mesecu ob 2. popoldne v klub- prostori v Slov. nar. domu. Dolžnost vsakega so- ga je, da redno prihaja k sejam. — Tiste, ki so- zirajo s socialističnim gibanjem, pa še niso pri- stranki, vabimo, naj pristopijo v naš klub in tam- magajo pri delu za osvoboditev proletarijata. Pra- loga delavca je, da postane razredno zaveden. Pri- pa vpoštevajmo geslo: "V organizaciji je moč"

IZ UPRAVNIŠTVA.

Unijski delavci za Proletarca. — Kaj so naši viri. — Aktivnost klubov naša. — Kedaj se zbude? — Brez dela ni uspehov. — Stavka premogarijev in naša agitacija.

Thomas, W. Va., piše J. Kogoy v dopisu, pri-
jetu v tej izdaji, da bi unijski premogariji lahko pre-
dvideli za širjenje Proletarca. Da, v enih krajih bi
lahko potem unije širili ta list. Unija ne bi bila na
tudi, ker Proletarec vzgaja delavstvo tako, kot je po-
stalo. Vposablja jih za boj. Take člane potrebujejo
mi. Sedaj čitajo vse preveč take liste, ki napajajo
delavstvo z obljubami, katere se ne uresničujejo, nato
ni razočaranje in temu brezbržnost. Med razočar-
nimi delavci je vsled njihove nevednosti težko delo-
vati. Pončevati jih je treba od vsega začetka, da bodo
mi mislili in ne samo verjeti, kar jim obljubujejo
mi, ne da bi jim mogli obljube tudi izpolniti.

Pred seboj imamo pismo nekega delavca v Minne-
soti, žel, da ne objavimo njegovega imena, ker bi ga
izpraznilo od službo. Na list se je naročil pred 11.
meseci. Pravi, da se je tekom tega časa naučil iz čita-
nega lista več, kakor pa preje skozi vse življenje.
Mi je že leta različne liste, kateri pa ga niso navaja-
li. Sedaj čita z užitkom, ker si zna pri čitanju
mi delati mnenja. Enako misli marsikak drug čita-
tel Proletarca.

"Proletarec" ne dobiva podpore od kompanij,
mi jo dobiva večina drugih listov v obliki dobro pla-
nih oglasov. V času volilne kampanje ni napredaj
mi politični in demokratiški stranki. Proletarec je
mi politični list, ustanovljen zato, da širi socialistič-
ne ideje, da vzgaja delavstvo in ga trga iz objema
corporate in nezavednosti. Zato je odvisen samo od
mi delavstva. Druge tudi ne išče. Žal, da se naše
delavstvo še ne zaveda v dovoljni meri, kako potreben
je tak list kakor je Proletarec. V izkazu pridobljene
mi naročnin, priobčen v tej številki, bi bilo lahko še
mi več imen in veliko več naročnikov, če bi vsi
mi mi mislili, da so zavedni, tudi dejansko pokazali
mi zavednost.

V naše socialistične klube prihaja vedno več živ-
mi. Proslava pariške komune, ki jo je priredil
mi št. 1, je bila ena najimpozantnejših priredb, kar
mi je vršilo med čikaškimi Slovenci zadnjih par
mi let. In se je z njo dosegel tako velik moralen uspeh,
mi vztrajna kooperacije klubovega članstva. Skoro vsa-
mi da na en ali drug način pripomogel k uspehu.
mi klubov priredi prvomajske shode. V načrtih im-
mi tudi druge priredbe. Socialistični klubi lahko
mi gredo na kulturnem in agitatoričnem polju. Vsaka
mi misel se lahko porabi za oba namena, in vprav
mi mi daje tisto življenje, katerega se pogreša pri ti-
mi takozvanih kulturnih društvih, ki se tako zelo
mi besede "socializem". Znamenja so tukaj, da bo-
mi mi klubi prihajali bolj in bolj iz neaktivnosti v
mi slovesni stadij. Kar je mogoče v Chicagi, Clevelandu
mi in Detroitu, to je več ali manj mogoče izvesti tu-
mi klubom po drugih naselbinah in tam kjer jih še
mi v La Salle, v Waukeganu, Rock Springu, Pueblu
mi. Zakaj so te naselbine tako umrle? Ali ni nikogar,
mi bi bil sposoben, da jih obudi k življenju? Ali bodo
mi ostale v objemu dolgočasnega narodnjakar-
mi, suboparnega klerikalizma in nesmiselnega "ki-
mi-ndra"?

Kjer se hoče imeti o napredku vidne znake, je
mi delati. Tega se premnogi boje, pa mislijo, da je
mi dovolj, ako napišejo, kako napredna je njihova nase-
mi lina, pri tem pa na našeje kopico podpornih društev
mi mirno napredka. Tudi s kako priredbo pridejo na
mi, s kako igro, ki bi v večina slučajih že davno
mi gleda v koš, ne pa na oder. Na zadnji priredbi kluba
mi št. 1 je bilo tudi nekaj Hrvatov in Srbov. Vsi so se

čudili, da je bilo klubu mogoče dati tako bogat
mi program s tako dovršenostjo. Eden izmed Hrvatov je de-
mi lil program nove delavske stranke in mislil, da s tem
mi dela za preobrat. Slovenske sodruge je poznal le iz za-
mi bavlje od strani naših nasprotnikov v taboru "de-
mi tinskega levičarstva." Ko je videl program, ko je čul
mi deklamacije, petje, razne prizore v igri, ni bil več ta-
mi ko prepričan, da so slovenski sodrugi nesposobni de-
mi latati za socializem. Priznal je, da kljub velikemu šte-
mi vilu Hrvatov v Chicagu bi hrvatski sodrugi le težko
mi napravili tako dobro priredbo kakor je bila ta. To
mi dokazuje, da je mnogo lažje govoriti in zabavljati, ka-
mi kor pa delati. Zato tudi prihajajo agitirati na tuje pri-
mi redbe, kar je lažje, kakor če bi jih sami prirejali.

Cikaškim sodrugom: Ker so naši ljudje raztreseni
mi po vsem mestu, je par agitatorjem zelo težko doseči
mi vse pri pridobivanju naročnikov Proletarcu. Zato sto-
mi rite v tem oziru vsi svojo dolžnost. V zadnjih osmih
mi mesecih se je Proletarec v Chicagi zelo razširil in se-
mi danj ima v tem mestu le malo manj naročnikov kakor
mi v Clevelandu, ki je največja slovenska naselbina v A-
mi meriki. Še nekoliko agitacije, pa bomo prekosili vse
mi druge liste, razun tedenske Prosvete. Vse je dosegli-
mi vo, ako se hočejo sodrugi in sodruginje potruditi pri
mi agitaciji.

Sodrugi, ne pozabite pridobivati naročila za maj-
mi sko izdajo Proletarca. Vsako društvo bi si jo moralo
mi nabaviti primerno število. Ravno tako unije, pri ka-
mi terih je večje število naših rojakov. Kdor more, naj jo
mi naroči za posameznike, kateri še ne čitajo Proletarca.

Priporočajte v naročitev knjige in brošure, ki jih
mi imamo v zalogi. Vsakdo bo našel v ceniku knjig kaj
mi takega, kar ga bo zanimalo. Naše cene so zmerne.
mi Ves eventualni dobiček se porabi za gmotno podpira-
mi nje lista. In čimvečja bodo naročila, bolj nam boste
mi omogočili večati našo zbirko knjig. Naj omenimo, da
mi je naš namen naročati in izdajati le boljša literarna
mi dela. Ako nas bo naša javnost pri prizadevanju širiti
mi dobre slovenske in angleške knjige podpirala, bomo
mi v stanu mnogo storiti pri temu delu. Vse naše delo je
mi zgrajeno na kooperaciji sodrugov in somišljenikov,
mi zato je naravno, da se obračamo nanje za čim večjo
mi pomoč pri naših akcijah.

Premogarska stavka je udarec za premogarje.
mi Toda drugega izhoda ni bilo in tako se je dolgotrajni
mi brezposelnosti pridružila še stavka. To so kompanije
mi hotele, da takorekoč izstradajo premogarje in jih pri-
mi silijo sprejeti pogoje premogovskiških operatorjev. Ker
mi ima "Proletarec" med premogarji mnogo naročnikov,
mi bo list vsled stavke tudi prizadet. To naj vpoštevata na-
mi še delavstvo po tistih krajih, kjer industrija obratuje
mi in naj med zaposlenimi delavci nabira nove naročni-
mi ke Proletarcu: zavedni premogarski delavci pa bodo
mi tudi skrbeli, da Proletarec ne bo zgubil naročnikov
mi med njimi.

Kapitalizem je združil svoje sile v boju proti de-
mi lavstvu. Njim moramo postaviti fronto zedinjenega
mi delavstva. Proletarec je organ J. S. Z., ki je bojovna
mi organizacija jugoslovanskih delavcev, združenih z a-
mi meriško socialistično stranko. Da bodo naše sile čim
mi jačje, je treba v prvi vrsti širiti naše časopise. Za nas
mi pride v poštev Proletarec. Širimo ga med maso!

MILWAUKEE, WIS.

Seje slovenskega socialističnega kluba se vrše
mi vsak drugi in četrti petek v mesecu v dvorani ILIRI-
mi JA, 310 First Ave. — Ker se na klubovih sejah obrav-
mi navajo važne stvari, je dolžnost članstva, da se udele-
mi žujete sej. Pripeljite s seboj tovariše, ki se zanimajo za
mi razredni boj in še niso v organizaciji.

John Kresse, 396—4th Ave.

DETROITSKIM SODRUGOM.

Seje slov. socialističnega kluba št. 114, JSZ., se
mi vrše vsako prvo in tretjo soboto v mesecu v klubovih
mi prostorih na 1432 Ferry Ave. E. — Na dnevnem sre-
mi du so vedno važne stvari, ki se morajo rešiti. Udeležujte
mi se teh sej polnoštevilno in pripeljite seboj svoje pri-
mi jatelje. — Učvrščujmo našo postojanko s tem, da ji
mi pridobivamo novih članov. — Organizator.

PRIREDBE SOCIALISTIČNIH KLUBOV.

Cleveland, O. — Socialistični klub št. 27, JSZ., priredi dne 15. aprila zabavni večer v prostorih S. N. D.

V soboto 29. aprila priredi klub velik prvomajski shod v Rude Božeglavovi dvorani, na katerem bo med drugimi nastopil Frank Petrič, tajnik JSZ.

V nedeljo večer dne 30. aprila priredi klubovski pevski odsek Zarja velik pomladanski koncert v Božeglavovi dvorani.

Okrožna organizacija socialistične stranke priredi dne 1. maja veliko proslavo, na kateri bo govoril tudi sodrug Eugene Victor Debs.

Hermine, Pa. — Klub št. 69, JSZ., priredi dne 29. aprila veselico, dne 30. aprila pa prvomajski shod, na katerem bo govoril med drugim sodrug Chas. Pogorelec iz Chicago in eden angleški govornik.

Springfield, Ill. — Klub št. 47, JSZ., priredi dne 30. aprila prvomajsko slavnost, na kateri bo govoril sodrug Jože Zavertnik iz Chicago.

Nokomis, Ill. — Klub št. 128, JSZ., priredi dne 1. maja prvomajsko slavnost, na kateri bo govoril sodrug Filip Godina iz Chicago.

Chicago, Ill. — Klub št. 1, JSZ., priredi dne 30. aprila prvomajsko slavnost v dvorani SNPJ. Govorila bosta sodruga Joško Oven in Frank Zajec. Na sporedu bodo tudi deklamacije. Pred in po izvršenem programu ples. Vstopnina prosta.

Cleveland, O. — V nedeljo 4. junija priredi socialistični klub št. 27, JSZ., piknik na Greharjevi farmi v Euclidu.

Chicago, Ill. — Klub št. 1, JSZ., priredi veliko proslavo ruske revolucije v nedeljo 5. novembra v Narodni dvorani. Na Silvestrov večer 31. decembra pa priredi domačo zabavo.

(Opomba. — Tajniki naj sporoče datume priredb socialističnih klubov uredništvu, da se jih objavi od časa do časa v tem seznamu.)

Agitatorji na delu.

Število naročnin, ki so jih poslali agitatorji za razširjenje Proletarca:

Joseph Volk, Collinwood, O.	14
Chas. Pogorelec, Chicago, Ill.	9
Andrew Vidrich, Johnstown, Pa.	7
Aug. Komar, Cleveland, O.	7
Joe Ule, Chisholm, Minn.	4
Lawrence Gorjup, Cleveland, O.	4
Joseph Kodrich, Cleveland, O.	3
Na seji soc. kluba št. 1, Chicago, Ill.	3
Jos. Korsič, Carlinville, Ill.	3
Louis Krašna, Conemaugh, Pa.	2
Joe Radelj, Racine, Wis.	2
Ant. Zornik, Hermine, Pa.	2
Joe Koenig, San Francisco, Cal.	2
Ant. Lukancic, N. Chicago, Ill.	2
Frank Zakelj, Akron, O.	1
Mike Švigelj, Chicago, Ill.	1
Mike Urbas, Detroit, Mich.	1
Jerry Alesh, Cleveland, O.	1
Frank Petrich, Chicago, Ill.	1
J. R. Sprohar, Pursglove, W. Va.	1
Chas. Boitz, Barberton, O.	1

TISTIM, KI SO NAROČILI KOLEDARJE.

Tajniki in drugi, ki so naročili večje število Ameriških družinskih koledarjev, pa še niso poravnali računa za prodane iztise, naj to čimprej store. Uprava rabi sredstva za poravnanje računov v tiskarni, kar naj prizadeti vpoštevajo. — **Upravništvo.**

Sloga je geslo, ki ga ekstremisti najbolj izrabljajo; veliko več sloge bi se lahko doseglo, če bi bili baš oni malo bolj tolerantni.

Listu v podporo.

CICERO, ILL.: Tony Putz,	5		
CANONSBURG, PA.: Paul Cesnik,	50c; Jos. JENNY LIND, ARK.: Frank Grilec,	50c; Jos. Sadar, 75c; Frank Dollar, 50c; Feliks Vozel, 5c; Frank Gorenc, 25c; John Kosmatin, 25c; Frank Skrabanja, 52c; Skupaj	1.00
CLEVELAND, O.: Frances Oblak	1.00		
CHICAGO, ILL.: Mary Auwin \$3.00; M. R. \$1.00; John Bedenčič, \$1.00; Neimenovan, \$1.00; Frank Gottlicher, 75c; Skupaj	5.00		
FOREST CITY, PA.: J. Murnich, 50c; Jos. Cebular, 35c; Skupaj	85c		
HASTING, COLO.: Dr. "Pivka" št. 201, SNPJ.	1.00		
HERMINIE, PA.: Soc. klub št. 69 JSZ, \$10.00; Anton Zornik, 50c; Skupaj	10.50		
GILBERT, MINN.: Jac Kunstelj	1.00		
AKRON, O.: Člani dr. "Dolenc" št. 170, SNPJ	1.00		
SOMERSET, COLO.: John Mlakar, 50c; John Dekleva, 50c; Kike Cesnik, 50c; Anton Celigoj, 50c; Anton Penko, 20c; Anton Kovačič, 30c; Lawrence Lenarčič, 75c; Skupaj	3.00		
CARLINVILLE, ILL.: Chas. Kajtna	1.00		
PURSGLOVE, W. VA. J. R. Sprohar	1.00		

Skupaj 22.50
Prejšnji izkaz 2.00

Skupaj 24.50

Ruski pomožni fond J. S. Z.

Prispevki za odpomoč ruskemu delavstvu, ki je postavljeno lakoti in umiranju.

XVII. IZKAZ.

Columbus, O.: Člani društva Sv. Antona N. po \$1: L. Pastorčič, J. Zubovih, J. Bečki, R. Zivic, J. Skunca od Jura, I. Kustich, G. Dotkovich, Zubovih od Lovra, M. Rusmora, A. Zubovih od tra, A. Zubovih od Karla, R. Sanko, — \$12.00.
Irwin, Pa.: Jugosl. soc. klub št. 221 — \$15.00.
Jerome, Ariz.: M. Ameršek \$2.50.
Chicago, Ill.: Udruženje br. 20 JSZ. — \$1.00.
Ely, Minn.: Društvo "Severna Zvezda" št. 12 N. P. J. — \$5.00.

Gallup, N. M.: Društvo "Gorenjec" št. 120 S. P. J. — \$30.00.

Nokomis, Ill.: Društvo "Nokomiški Slovenci" 209 SNPJ — \$10.00.

Lloydell, Pa.: F. Barbič \$5; po \$1: J. Gumi, Rozina, J. Zorc, A. Zalar, F. Korošec, F. Demogin, Grabec; J. Zalar 75c; po 50c: F. Jagodnik, M. F. Lesica, J. Peterlin, A. Ivančič, F. Zalar, F. Turk, Jerman, J. Jagodnik, J. Amušič, J. Jakobin, J. Duzes, F. Sušteršič; M. Bajc 30c; J. Hernel, J. Urban, A. Potočnik po 25c. — \$20.30.

Chicago, Ill.: Milan Turin — \$5.00.
Skupaj do 31. marca 81.80

TAJNISTVO J. S. Z.

NAJBOLJŠA REŠITEV.

Sreča v družini ima svojega najhujšega sovražnika v boleznih. Zato ne čakajte da se bolezen v vaši družini in postane nevarna; "vbojdlaj ob pravi pravi prihrani drugih devet". Vzeti pravo zdravilo pravi čas vam lahko prihrani mnogo situacij, bolečin. Toda tukaj nastane resno vprašanje: Zato zdravila naj se odločimo? Čitajte sledeče: "Marinette, Wis., 14. februarja. Trinerjevo zdravilo no je izvrstno zdravilo. Vaš, V. Chvalovský." Je to niti najbolj zanesljivo zdravilo za slab okus, in druge želodčne bolezni. "Detroit, Mich. Zelo ta rabim Trinerjevo zdravilno grenko vino z našim uspehom. Vaš, Vincenzo Sinopoli." To zdravilo je izvrstno za okrepčanje vašega telesa. "Bakerville, Pa., 17. feb. Zelo sem se prehladil, in Trinerjevo Sedative mi je pomagal. Priporočam ga tudi ljudem, katerim bo brezdvoma pomagal. Vaš, Budida, premogar." Iz teh pisem lahko sprejeto je najboljša rešitev ta: "Poskusite Trinerjevo zdravilo najprej!" Vaš lekarnar ali pa trgovec z zdravili lahko dobi vsa Trinerjeva zdravila za vas.

JUGOSLOVANSKA SOCIALISTIČNA ZVEZA

SOCIALISTIČNE STRANKE V AMERIKI.
220 SO. ASHLAND BLVD., CHICAGO, ILL.

TAJNISTVO.

Tajnik-prevajalec: Frank Petrich, 220 S. Ashland Blvd., Chicago, Ill.

EKSEKUTIVA.

Tajnik: Aleš, Mary Aucin, V. Cainkar, Philip Godina, F. Zajec, S. Bojanović, G. Maslač, Milan Luchich in Mitar Sekulić.

NADZORNI ODBOR.

Tajnik: Tauchar, Frank Udovich, M. Dimić in S. Cakić. Vsa pisma tikajoča se Jugoslovanske socialistične zveze naslavljati na tajništvo JSZ.

Redne seje eksekutive JSZ. se vrše vsaki četrti petek meseca.

ODBOR SLOVENSKE SEKCIJE.

Tajnik: Godina, tajnik; V. Cainkar, blagajnik; F. Zajec, zbiratelj. Frank Aleš in Mary Aucin.

Redni odbor slovenske sekcije: Frank Gottlicher in Mary Udovich.

ODBOR SRBSKE SEKCIJE.

Tajnik: Luchich, tajnik. Odborniki: Sava Bojanović, G. Maslač in Mitar Sekulić.

PROLETAREC.

Redni odbor Proletarca: Joško Oven, predsednik; Frank Aleš, tajnik; Frank Gottlicher, blagajnik; F. S. Tauchar in F. Udovich, nadzornika.

Tajnik: Frank Zajec.

Blagajnik: Chas. Pogorelec.

Vsa pisma, tikajoča se Proletarca, naslavljajte na naš Proletarca.

Opomba. — Uredništvo Proletarca sprejme odgovornost za tiste članke, priobčene v listu, ki so spisani v uredništvu. Za članke in dopise, ki jih pošiljajo sodelavci, so odgovorni prispevatelji. Uredništvo sprejme zanje le toliko odgovornost, kolikor zahteva zakon.

IZJAVA "PROSVJETNOGA SAVEZA".

U Zagreba smo primili za objavo slijedeću izjavo: "Na novinsku vijest, da su u New York prispjeli M. Marković i Wolf, eksperti kulturnoprosvjetoznog društva "Strossmayer" konstatuje potpisani odbor slijedeće:

1. Nije poznato, da su spomenuta gospoda do sada objavili nikakve tečajevne, javne knjižnice, niti javna predavanja ili pisali članke in knjige za narod, pa se prema tome ne bi mogli nazvati *eksperti* za kulturno prosvjetni rad.

2. Kulturno-prosvjetno društvo "Strossmayer" nije do sada nigdje ništa učinilo za kulturu i prosvjetu uopće. Ono je u svega priredilo u Zagrebu dva koncerta s plesom.

3. U odboru toga društva nema niti jednoga čovjeka koji bi u javnosti bio poznat kao prosvjetni radnik.

4. Sva društva, koja u Hrvatskoj rade oko prosvjete naših aloveja našega naroda, udružile se u "Prosvjetni Savez". Kulturno-prosvjetno društvo "Strossmayer" nije do sada javilo, da pristupa istom Savezu. U Zagrebu 16. ožujka 1922.

Za "Prosvjetni Savez" Prof. dr. M. Čačković, predsjednik; Prof. Fr. Novljan, tajnik"

Da bo človek kdaj letal po zraku, se je zdelo včasih nemogoče. Zdaj leta. Kljub temu trdi marsilci, da je socializem nemogoč.

Majska izdaja Proletarca

bo letos izšla, ako naši sodrugi in somišljeniki store svojo dolžnost, v mnogo tisoč izvodih.

Na društva in klube smo poslali pisma, v katerih apeliramo, naj se naroče na primerno število iztisov prvomajske izdaje Proletarca, ki izide v slavnostni obliki.

Izšla bo pravočasno, tako da jo vsi naročniki dobe še pred prvim majem. Razdelite jo na zabavah, shodih, na društvenih sejah itd.

Delujte za širjenje socialističnega tiska! Proslavimo prvi maj s tem, da zaide prvomajska številka Proletarca v stanovanje vsakega delavca, ki govori slovenski ali kak drug jugoslovanski jezik.

Naročila pošljite pravočasno, vsaj do 20. aprila.

Cene majske izdaje so sledeče:

Posamezen iztis	\$.15
10 iztisov	1.25
25 iztisov	3.30
50 iztisov	6.00
100 iztisov	11.00
250 iztisov	25.00
500 iztisov	45.00
1000 iztisov	80.00

Čim več bo naročil, večji bo obseg lista. Majska izdaja bo bogato ilustrirana.

Izrežite ta kupon, priložite potrebno svoto in nam pošljite naročilo.

Sodrugi: Pošiljam \$..... za..... iztisov

MAJSKE IZDAJE PROLETARCA.

IME

NASLOV

MESTO IN DRŽAVA

Moja je edina slovenska notarska pisarna, ki oglašja samo v slovenskih unijskih listih. V tožbenih zadevah, ali glede dohodninskega davka ali v katerikoli legalni zadevi se obrnite na mojo pisarno. Poštena postrežba. Cene zmerne.

Kadarkoli imate opravka s sodišči, z mestnimi ali federalnimi uradi, se obrnite po svet na nas. Naslov:

WILLIAM B. LAURICH,

1900 W. 22nd Pl., Chicago, Ill.

Tel. Canal 5777.

NAROČNIKE,

ki jim je naročnina potekla, prosimo, naj jo takoj obnove. Ne čakajte tirjatve iz upravnništva. S točnostjo nam prihranite delo in ob enem pomagajte listu, ki v časih te draginje tako zelo potrebuje pomoči.

Naročite!

Ali je religija prenehala funkcionirati?	\$.30
Svetovna vojna in odgovornost socializma	.80
Katoliška cerkev in socializem	.30
Skupaj	\$1.40
Ako naročite vse tri ob enem samo	\$1.00 za vse tri.

*Slovincem priporočamo
v posečanje*

KAVARNO MERKUR

3551 W. — 26th St.

(v bližini urada SNPJ., S.
R. Z. in Proletarca.)

Dobra kuhinja : : : : :

: : : : : Dobra postrežba.

KARL GLASER, imeitelj.

**SEVEROVA ZDRAVILA VZDRŽUJEJO
ZDRAVJE V DRUŽINAH.**

*Za srbeči kožu-
rabite*

**SEVERA'S
ESKO**

Antiseptično mazilo

Priporočljivo za od pomoč
pri zdravljenju srbečice
in raznih kožnih bolezni.

CENA 50c

Vprašajte pri vašem lekarju.

**W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA**

DR. RICHTER'S "PAIN- S EXPELLER"

Ob prvem znamenju prehlada, ob prvem občutku reumatizma ali neuralgije — rabite takoj to domače zdravilo. Pazite da ima vsaka steklenica Pain-Expellerja ki jo kupite našo varstveno znamko "SIDRO".
Cena 35c in 70c, po vseh prodajalnah ali pa pri:

F. AD. RICHTER & CO.,

104-114 So. 4th St.,
BROOKLYN, N. Y.

Ako si želite nabaviti knjige socialne, povestne ali kake druge vsebine, jih naročite od Proletarca. Eventualni dobiček od prodaje knjig se porabi za pokrivanje stroškov pri listu.

John Plhak & Co.

1151-1153 W. 18th Street

Chicago,
Illinois.

Modna trgovina. Velika zaloga moških, ženskih oblek, izdelanih po najmodernejšem kroju. Cene nizke.

"THE MILWAUKEE LEADER"

Največji Ameriški socialistični dnevnik.

Naročnina: \$6.00 za celo leto
\$3.00 za pol leta in \$1.50 za tri mesece.

Naslov: 532 Chestnut Street,
MILWAUKEE, WIS.

CARL STROVE

LAWYER

and

COUNSELLOR

133 W. Washington Street,
CHICAGO, ILLINOIS.

Telefon: Main 3989.

Naročajte najboljši in najbolj širjen socialistični dnevnik v Ameriki.

"THE NEW YORK CALL"

112 Fourth Avenue,
NEW YORK, N. Y.

Naročnine za dnevne in nedeljske izdaje \$12 za celo leto; \$7 za pol leta; \$4 za tri mesece; \$1.50 za en mesec samo nedeljske izdaje \$3 na leto. Samo dnevne izdaje \$9 na leto, leta \$5; en mesec \$1.25.

Kadar...

Kadar mislite na potovanja v stari kraj;

kadar želite poslati svojim rokrajskim sorodnikom, prijateljem ali znancom denar, ali kadar imate kak drug posel v starim krajem,

obrnite se na trdiko

ZAKRAJSEK & CESARE
70—9th AVE.

NEW YORK, N. Y.

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET

Tel. 1475

JOHNSTOWN, PA.